

Udarbejdet for
Energistyrelsen

Dato
19. juni 2015

ANALYSE I RELATION TIL EVALUERING AF VE TIL PROCESORDNINGEN 2015

ANALYSE I RELATION TIL EVALUERING AF VE TIL PROCESORDNINGEN 2015

Forord

Denne rapport indeholder resultaterne af en analyseopgave relateret til evaluering af tilskudsordningen VE til proces. Analysen er udført af Rambøll i samarbejde med Viegand Maagøe på opdrag fra Energistyrelsen. Analyseopgaven indgår som en del af den samlede evaluering af VE til proces tilskudsordningen, som udføres af Energistyrelsen i henhold til Energiaftalen 2012.

INDHOLD

1.	INDLEDNING	1
1.1	Baggrund og formål med analyseopgaven	1
1.2	Kort om VE til proces tilskudsordningen	1
2.	SAMMENFATNING	2
2.1	Konklusioner	2
2.2	Anbefalinger	5
3.	METODE- OG DATABESKRIVELSE	8
4.	ANALYSE	9
4.1	Kendskab til VE til proces tilskudsordningen	9
4.2	Specifikke effekter af tilskudsordningen	13
4.2.1	Additionalitet	13
4.2.2	Tilskudsrammernes påvirkning af additionalitet	15
4.3	Afledte effekter af tilskudsordningen	17
4.3.1	Indledende afdækning	17
4.3.2	Afgrænsning af effekter til måling	18
4.3.3	Måling og kvalificering af afledte effekter	18
4.4	Ordningens erhvervsvenlighed	27
4.4.1	Relevans og barrierer	27
4.4.2	Administrative procedurer under og efter ansøgning	30
4.4.3	Ordningens rammebetingelser	33

BILAG

Bilag 1

Supplerende metode- og databeskrivelse

Bilag 2

Spørgerammer til undersøgelser

1. INDLEDNING

1.1 Baggrund og formål med analyseopgaven

Som opfølgning på Energiaftalen fra foråret 2012 blev der etableret en tilskudsordning, som til daglig omtales under navnet VE til proces tilskudsordningen. I henhold til Energiaftalen skal ordningen evalueres i første halvår af 2015. Energistyrelsen har tildelt Rambøll en analyseopgave, som skal give input til den samlede evaluering af VE til proces tilskudsordningen.

Analyseopgaven omfatter følgende emner og fokuspunkter:

- Undersøgelse af erhvervslivets kendskab til VE til proces tilskudsordningen
- Vurdering af specifikke effekter af VE til proces tilskudsordningen
- Kortlægning og beskrivelse af afledte effekter af tilskudsordningen
- Undersøgelse og vurdering af tilskudsordningens erhvervsvenlighed

Analyseopgaven er udført i perioden marts til maj 2015 med primært fokus på afsluttede projekter, dvs. projekter som på evalueringstidspunktet er gennemført med tilskud fra VE til proces tilskudsordningen. Hertil er inddraget et udsnit af projekter, som har fået tilsagn om tilskud fra VE til procesordningen, men hvor projekterne ikke endnu er gennemført.

1.2 Kort om VE til proces tilskudsordningen

VE til proces tilskudsordningen blev etableret ved lov¹ som opfølgning på Energiaftalen fra 2012 med det formål at fremme og understøtte virksomheders konvertering af procesenergi fra fossilt brændsel til vedvarende energi. Procesenergi er energi, som indgår i en virksomheds produktion af varer, som skal afsættes som en del af virksomhedens virke.

Forbruget af procesenergi udgør en relativ stor del af det samlede energiforbrug i Danmark, og dermed er der et væsentligt potentiale forbundet med VE til procesordningen i forhold til at nå Danmarks målsætninger for vedvarende energi i 2020. Danske virksomheder kan få godtgjort afgifterne på procesenergi, og dermed er incitamentet for konvertering til vedvarende energi lavere for procesenergi end for energi brugt til andre formål, som ikke er afgiftsfritaget. Dette er en væsentlig del af grundlaget for at etablere VE til proces tilskudsordningen.

Støtten gives som anlægstilskud til konvertering til vedvarende energi, herunder biomasse, varmepumper, solfangere, solceller, vindmøller og biogas og til tilslutning til fjernvarmenettet. VE til procesordningen yder ligeledes tilskud til energibesparelser, der gennemføres i tilknytning til en sådan konvertering. Støttesatserne varierer for konverteringer og energibesparende tiltag og er desuden afhængig af den ansøgende virksomheds størrelse målt på antal ansatte, omsætning og resultat. Intervaller er fastsat af EU. Satserne, som er sat efter EU's maksimale statsstøttesatser i henhold til EU's gruppefritagelsesordning², varierer mellem 30 pct. og 50 pct. for energibesparende tiltag og mellem 45 pct. og 65 pct. for konverteringer. Den samlede pulje til VE til proces tilskudsordningen udgør op til 3,65 mia. kr. i perioden 2013-2021.

Ordningen åbnede op for ansøgninger i august 2013, og indtil nu har der været fuldt afløb for afsatte midler. Tilsagnene er i høj grad blevet givet til konverteringer til biomasse og dertilhørende energieffektiviseringer. Typisk er det olie, som de ansøgende virksomheder planlægger at erstatte med vedvarende energi. Langt størstedelen af ansøgningerne er modtaget fra landbrugsvirksomheder. Fordelingen af de modtagne ansøgninger på brancher og virksomhedsstørrelse kan findes i bilag 1 afsnit 1.5.

¹ Lov nr. 607 af 12. juni 2013 om tilskud til fremme af vedvarende energi i virksomheders produktionsprocesser. Loven blev ændret d. 23. december 2014 (lovændring nr. 1498).

² EU's gruppefritagelsesordning (GBER) indeholder de områder, der ikke behøver tilladelse fra EU Kommissionen, når der gives støtte.

2. SAMMENFATNING

Indledningsvist sammenfattes analyseopgavens væsentligste konklusioner og anbefalinger, som drages på baggrund af en række forskellige datakilder, herunder spørgeskemaundersøgelser med tilskudsvirksomheder og virksomheder i udvalgte brancher, interviews med brancheorganisationer, rådgivere og virksomheder samt en række cases, som har haft til formål at uddybe, nuancere og perspektivere resultaterne fra spørgeskemaundersøgelserne og interviews. Analyseafsnittet (afsnit 4) beskriver grundlaget for de beskrevne konklusioner og anbefalinger, hvor metodeafsnittet (afsnit 3 og bilag 1) beskriver metoderne til dataindsamling.

2.1 Konklusioner

- **Bredt kendskab der dog varierer mellem brancher og virksomhedsstørrelse**

Kendskabet til VE til proces tilskudsordningen blandt de relevante brancher er i gennemsnit målt til ca. 45 pct. Kendskabet er undersøgt gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt et repræsentativt udsnit af danske virksomheder inden for brancherne landbrug, industri, energiforsyning, handel, hotel og restaurant samt privat service. Kendskabet varierer markant mellem forskellige brancher og virksomhedsstørrelser.

Virksomhederne i brancherne landbrug og industri samt energiforsyning har det største kendskab til tilskudsordningen, hvilket stemmer godt overens med, at størstedelen af de hidtidige ansøgninger kommer fra landbrugsvirksomheder. Samtidig har virksomhederne i disse brancher et relativt større forbrug af procesenergi end virksomheder i de andre brancher, og ordningen er derfor umiddelbart mere relevant for landbrugs- og industrivirksomheder.

Virksomhederne i brancherne handel, hotel og restaurant samt privat service har et relativt lavere kendskab end virksomheder i brancherne landbrug og industri. Dette er ikke overraskende set i forhold til virksomhedernes forholdsmæssige lavere forbrug af procesenergi.

Desuden har de helt små virksomheder med under 10 ansatte et væsentligt lavere kendskab til VE til proces tilskudsordningen end virksomheder med flere end 10 ansatte. På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen ses der ingen tendens til, at kendskabet varierer mellem brancher for de helt små virksomheder. Her må dog tages forbehold for et lavt antal respondenter, når besvarelsene opdeles på både størrelse og branche. Der vurderes at være et potentiale men også en udfordring for VE til proces tilskudsordningen i at nå ud til de helt små virksomheder.

På baggrund af variationerne i kendskab vurderer Rambøll, at den hidtidige informationsindsats ikke i lige så høj grad har nået de mindre virksomheder sammenlignet med de større virksomheder. De mindre virksomheder udgør rent antalsmæssigt langt størsteparten af relevante virksomheder. Selvom mindre virksomheder kan formodes at bruge mindre procesenergi end større virksomheder, må der forventes at være ikke irrelevante potentiale for konvertering af procesenergi til vedvarende energi blandt de mange helt små virksomheder.

- **Godt på vej til opfyldelse af ordningens specifikke effekter i 2021**

VE til proces tilskudsordningen forventes at medføre effekter i form af fortrængt fossilt brændsel, reduceret CO₂ og øget andel af vedvarende energi for 2021. På tidspunktet for analyseopgaven var ca. 21 pct. af det samlede maksimale budget for ordningen anvendt. På samme tidspunkt var mere end 21 pct. af de forventede effekter for fortrængt fossilt brændsel og reduceret CO₂ opnået. Hermed er man godt på vej til, at VE til proces tilskudsordningen når de forventede effekter for 2021. Opfyldelsen af målsætningen for øget andel vedvarende energi kan først vurderes i 2021.

- **Høj grad af – men ikke fuldkommen additionalitet**

Tilskudsvilkårene for VE til proces tilskudsordningen er designet med henblik på at opnå additionalitet, hvilket vil sige, at ordningen tilskynder investeringer i vedvarende energi, som ikke ville være gennemført uden tilskud fra ordningen.

Additionalitet søges opnået på forskellig vis alt efter projektstørrelse og virksomhedsstørrelse. Helt store projekter (over 15 mio. euro) skal godkendes individuelt af EU. Alle store virksomheder, der fik tilsagn inden udgangen af 2014, har medsendt tilskyndelseserklæring med deres ansøgning, som beskriver, hvorfor projektet ikke ville være gennemført uden tilskud fra VE til procesordningen. Disse projekter vurderes derfor at være additionelle.

Samme krav gælder ikke mindre projekter, og derfor er additionalitet for disse undersøgt gennem en spørgeskemaundersøgelse med tilskudsvirksomheder. På baggrund heraf vurderes mellem 57 pct. og 75 pct. af de mindre projekter at kunne tilskrives VE til proces tilskudsordningen med forbehold for de usikkerheder, der nu engang er omkring spørgeskemaundersøgelser. Da de mindre projekter står for en relativt begrænset del af de specifikke effekter, kan størstedelen af effekterne tilskrives ordningen.

VE til proces tilskudsordningen stiller krav om, at investeringerne inkl. tilskud skal have en tilbagebetalingstid på mindst 2 år. For de mindre virksomheders vedkommende er dette krav netop indført for at opnå additionalitet i investeringerne. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser umiddelbart, at 62 pct. af tilskudsvirksomhederne vil acceptere en tilbagebetalingstid på mellem 2 og 4 år, mens 26 pct. af tilskudsvirksomhederne vil acceptere en tilbagebetalingstid ml. 4,5 år og 10 år. Interviews med brancheorganisationer og rådgivere understøtter også, at mange virksomheder generelt vil acceptere en tilbagebetalingstid på mere end 2 år inkl. tilskud ved investeringer i vedvarende energi.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt tilskudsvirksomheder understøtter dog ikke, at de tilskudsvirksomheder, som har svaret, at de vil acceptere en længere tilbagebetalingstid end to år inkl. tilskud, ville have gennemført investeringerne uden tilskud.

- **Tilskudsvirksomheder opnår økonomiske besparelser ud over de energimæssige**

Foruden de specifikke effekter af ordningen kan man forvente en række positive afledte effekter. Den mest udbredte, afledte effekt blandt tilskudsvirksomheder uanset branche og størrelse er økonomiske besparelser og forbedret bundlinje. En spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder viser, at mere end 95 pct. har forbedret deres bundlinje med udgangspunkt i konverteringen til vedvarende procesenergi.

Spørgeskemaundersøgelsens resultater kan ikke bruges til at forklare hvilke samt hvordan, de økonomiske besparelser opstår for virksomhederne, men en nærmere undersøgelse heraf gennem caseinterviews med udvalgte tilskudsvirksomheder viser, at effekten er bredere end blot de direkte besparelser fra billigere brændsel eller mere effektive energianlæg.

Ved 9 interviewede landbrug samt et gartneri rækker de økonomiske besparelser ud i virksomhedernes produktion, f.eks. sparer landbrug tid ved ikke at skulle afsætte biobrændsel, som nu anvendes i energiproduktionen. Effekterne bidrager desuden til et større afkast i produktionen, f.eks. ved at gartneriet pga. de lavere omkostninger til procesenergi ser sig i stand til at øge varmeniveauet i drivhusene og herigennem forbedre vækstvilkårene og dermed få et bedre produkt.

Casene understøtter derfor, at VE til proces er med til at sikre tilskudsvirksomhedernes konkurrenceevne og forretningsgrundlag på sigt. Samtidig er det vist gennem andre cases, at producenter, installatører og rådgivere øger deres aktivitet pga. ordningen. Med dette forbedrede udgangspunkt for den enkelte virksomhed kan konkurrenceevnen for flere brancher po-

tentielt forbedres, og beskæftigelsen og eksporten kan potentielt forøges. Det er endnu for tidligt at kunne konkretisere og måle de bredere branche- og samfundsøkonomiske effekter. Med udgangspunkt i de positive effekter for den enkelte virksomhed er det dog forventeligt, at de bredere effekter opstår på sigt.

- **Skub til den teknologiske udvikling – men ikke til fokus på og viden om VE**

To andre potentielle afledte effekter er øget teknologisk udvikling og øget fokus på og viden om vedvarende energi. Den teknologiske udvikling kan skubbes gennem øget efterspørgsel samt gennem valg af bedste teknologi. VE til proces tilskudsordningen har påvirket efterspørgslen efter vedvarende energianlæg, men tre interviewede producenter mener dog ikke, at dette har været nok til at beslutte sig for at skubbe til den teknologiske udvikling. Positiv udvikling forventes dog på sigt.

Spørgeundersøgelsen blandt tilskudsvirksomheder og supplerende interviews med interessenter peger på, at tilskudsvirksomhederne vælger bedre, mere avancerede teknologiske løsninger, end de ellers ville have haft råd til uden tilskud. Anlæggene vurderes at være udmærkede teknologiske løsninger, og knap halvdelen af tilskudsvirksomhederne vurderer, at deres nye anlæg er "state-of-the-art". Anlæggene passer generelt fint til virksomhedernes produktion og er optimeret og indpasset i rimelig grad. En overordnet teknisk vurdering af 10 udvalgte anlæg viser dog, at anlæggene i flere tilfælde kunne have været mere avancerede set i forhold til den tilgængelige teknologi, og i nogle af de undersøgte tilfælde kunne anlæggene optimeres i endnu højere grad med større energieffektivitet til følge. Den samlede konklusion på dette punkt er derfor, at der skubbes til den teknologiske udvikling, men også at dette kunne ske i højere grad med fortsat øget efterspørgsel samt højere grad af valg af højteknologiske løsninger.

Det kan ikke på baggrund af gennemførte interviews med tilskudsvirksomheder og brancherepræsentanter konkluderes, at VE til proces tilskudsordningen har bidraget til større grad af fokus på eller viden om vedvarende energi blandt de relevante virksomheder. Særligt blandt landbrugsvirksomhederne og de større industrivirksomheder var fokus på og viden om vedvarende energiløsninger til procesformål allerede udbredt, mens der blandt de mindre industrivirksomheder ikke ser ud til at være et væsentlig større fokus på vedvarende energi nu, end før VE til proces tilskudsordningen blev etableret.

- **Relevant ordning som dog udfordres af centrale barrierer for at søge om tilskud**

Ved en rundspørgen blandt danske virksomheder inden for relevante brancher vurderer størstedelen, at VE til proces tilskudsordningen ikke er relevant for dem. Når der spørges ind til, hvorfor ordningen ikke er relevant, henvises der dog ikke til ordningen som sådan, men i langt højere grad til en række forskellige barrierer, der besværliggør eller umuliggør ansøgning, eller som på kort sigt begrænser ordningens relevans. Af denne årsag konkluderes det, at ordningen er relevant for et bredt udsnit af virksomheder, men at der er centrale barrierer for et mere positivt syn på VE til proces tilskudsordningen og som følge heraf udbredelsen af ordningen. Både store og små virksomheder oplever barrierer.

De to væsentligste barrierer, hvilket også understøttes af interviews med brancheorganisationer og rådgivere, vurderes at være kendskab til ordningen og tilstrækkelig likviditet til at gennemføre investeringen.

Selvom kendskabet til VE til procesordningen er lige så stort i industrien som i landbruget, er det i langt højere grad landbrugsvirksomheder, som indtil evalueringstidspunktet har søgt om tilskud. Dette tyder således på, at der er en særlig barriere for industrivirksomhederne for at anvende ordningen. Den mest markante forskel på de to erhverv, hvilket også påpeges af alle interviewede interessenter, er, at der bag landbruget står en stærk organisation af specialiserede landbrugsrådgivere, som informerer om og understøtter landbrugsvirksomhedernes

brug af tilskudsordninger såsom VE til proces tilskudsordningen. På dette grundlag konkluderes der, at dette er en væsentlig årsag til den udbredte anvendelse af VE til proces tilskudsordningen i landbruget, og at manglen på samme kan være en central barriere for udbredelsen inden for andre brancher, herunder industrien.

Den væsentligste barriere for særligt de mindre virksomheder er at sikre likviditet til investeringen. Det kan både være likviditet til den del af investeringen, der ikke dækkes af tilskudet, og likviditet til at mellemfinansiere projektet indtil udbetalingen af støtte midler. Manglende eller begrænsede muligheder for at sikre likviditet gennem banken er således en væsentlig udfordring. Større tilsagn over 500.000 kr. kan udbetales ratevis, men det er sjældent de mindre virksomheder, hvoriblandt likviditetsudfordringen er størst, der gennemfører projekter med den størrelse af tilskud. Der kan desuden laves aftale om direkte udbetaling af tilskud til virksomhedens pengeinstitut, hvormed der stilles en form for sikkerhed for lånet.

- **God erhvervsvenlighed og effektive procedurer understøtter brugen af VE til proces tilskudsordningen**

Rambøll vurderer ansøgningsmaterialet, dokumentationskrav og procedurer som rimelige. De interviewede brancheorganisationer og rådgivere er i nogen grad enige heri, og peger desuden på mulige forbedringer heraf. Tilskudsvirksomhederne vurderer også de administrative procedurer som rimelige. Alle kilder, herunder spørgeskemaundersøgelser og interviews, peger dog på, at tilskudsvirksomhederne samt potentielle ansøgere har svært ved at overskue ansøgningsprocessen og, i nogle men færre tilfælde, udbetalingsprocessen selv.

Rammebetingelserne for VE til proces tilskudsordningen, f.eks. muligheden for at få tilskud til rådgivning, og tilskudskravene vurderes generelt at medvirke til en god grad af erhvervsvenlighed af VE til proces tilskudsordningen.

2.2 Anbefalinger

På baggrund af de beskrevne konklusioner giver Rambøll følgende anbefalinger til Energistyrelsen vedrørende VE til proces tilskudsordningen.

- **En mere målrettet og nuanceret kommunikations- og informationsindsats**

Kendskabet til VE til proces tilskudsordningen er udbredt blandt de mest relevante brancher, som er landbrug og industri. Brancheorganisationerne, som repræsenterer industrien, har dog berettet om lav grad af forståelse for ordningens relevans blandt de mindre industrivirksomheder. Det ses desuden, at kendskabet er lavt i brancherne handel, hotel og restaurant samt privat service, hvor der er et mindre, men ikke irrelevant potentiale for øget brug af VE til proces tilskudsordningen.

Derfor anbefales en mere målrettet og nuanceret kommunikations- og informationsindsats rettet mod mindre virksomheder i udvalgte brancher, hvor virksomhederne informeres om deres muligheder i regi af VE til proces tilskudsordningen. En forskelligartet indsats kunne overvejes pga. branchernes forskellige potentiale for øget brug af VE til procesordningen.

Informationsindsatsen kunne bygges på flere konkrete casestudier dækkende et bredere spektrum af virksomheder, hvorfra der endnu ikke er modtaget mange ansøgninger. Dette anbefales, da det formodes, at virksomhederne har svært ved at udlede ordningens relevans for egen virksomhed fra eksempler, som ikke passer på netop den pågældende virksomhed.

I casestudierne kan der med fordel være information om beslutningsprocessen og ansøgningsprocessen såvel som effekterne af konverteringen. Det kunne f.eks. være en beskrivelse af, hvorfor en dagligvarebutik valgte at konvertere deres procesenergi til vedvarende energi, hvad de væsentligste barrierer var, og hvordan de blev overkommet, hvordan butikken tilgik ansøgningen og fandt information om ordningens regler mv.

Energistyrelsen kunne, som et næste skridt, overveje en anderledes opsætning af informationen om VE til proces tilskudsordningen på hjemmesiden. Man kunne forestille sig særlige sider eller afsnit, som henvender sig mere direkte til specifikke virksomhedstyper.

Energistyrelsen kan med fordel indgå i dialog med relevante brancheorganisationer om, hvor nuanceret og målrettet indsatsen skal være for bedre at nå ud til netop deres medlemmer. I denne forbindelse skal det fremhæves, at Energistyrelsen allerede er i dialog med flere relevante brancheorganisationer og løbende udarbejder undersøgelser til at belyse kendskabet, men det anbefales at gøre i endnu højere grad.

- **Overvejelse af andre kanaler til informering og rådgivning**

Resultaterne fra analyseopgaven peger på vigtigheden af, at særligt de mindre virksomheder får hjælp i beslutnings- og ansøgningsprocessen. Det er samtidig tydeligt, at mens landbruget har en stærk tradition for at anvende rådgivere, er dette mindre almindeligt i andre brancher, og der kan ligefrem være tilbageholdenhed for at anvende rådgivere.

Gennem VE til procesordningen kan virksomheder få tilskud til brug af rådgivere. En mindre andel af virksomhederne i spørgeskemaundersøgelsen blandt dansk erhvervsliv har henvist til dyr rådgiverbistand som en barriere for ansøgning. Dette kunne tyde på, at der i hvert fald er nogle virksomheder, som ikke kender til denne mulighed.

Derfor anbefales det, at Energistyrelsen overvejer, om der kunne være oplagte kanaler til at informere og rådgive særligt industrien, men eventuelt også andre relevante brancher om VE til proces tilskudsordningen, som kunne ses som en pendant til landbrugets rådgivende organisationer. Dette gøres allerede, og anbefales således fortsat. Det almene erhvervsliv understøttes i høj grad af de lokale erhvervsråd og erhvervsservicecentre, som findes størstedelen af de danske kommuner. Selvom der ikke nødvendigvis findes energifagkyndige rådgivere i disse organisationer, har de en vis nærhed til det lokale erhvervsliv og kunne potentielt være en kanal til informering om VE til proces tilskudsordningen. Andre potentielle organisationer kunne være de regionale Væksthuse³, erhvervsskolerne og universiteterne, som i stigende grad er i dialog med mindre virksomheder om deres udviklingsbehov.

- **Mulig overvejelse af rentabilitetskravet**

Rentabilitetskravet om, at investeringen inkl. tilskud skal have en tilbagebetalingstid på mindst to år forekommer en smule lavt sat set i forhold til analyseopgavens resultater, hvor 62 pct. af tilskudsvirksomhederne ville acceptere en tilbagebetalingstid på 2 til 4 år inkl. tilskud. Der ses dog ikke en direkte sammenhæng mellem maksimal accepteret tilbagebetalingstid og additionalitet af investeringerne. Energistyrelsen kan dog overveje, såfremt mængden af ansøgninger stiger markant, at hæve kravet for rentabilitet for at understøtte, at projekterne med den højeste grad af additionalitet vælges.

- **Nedbringelse af likviditetsudfordringer som den centrale barriere for ansøgning**

Tilskud fra VE til proces tilskudsordningen er ofte en afgørende faktor for, at virksomhederne kan låne til mellemfinansiering i banken. Analyseopgaven har dog vist, at likviditet er blandt de mest centrale barrierer for, at virksomheder kan konvertere deres procesenergi.

Rambøll vurderer, at likviditetsudfordringen kunne nedbringes yderligere ved at udvide muligheden for rateudbetalinger til også at omfatte projekter med tilsagn under 500.000 kr. samt eventuelt øget information om muligheden for, at virksomhedernes pengeinstitut kan få udbetalt tilskuddet direkte som en form for garanti for lånet.

---

³ I regi af Erhvervsstyrelsen

- **Yderligere understøttelse af den teknologiske udvikling**

Rambøll konkluderede, at VE til proces tilskudsordningen i nogen grad understøtter den teknologiske udvikling. Viden om bedste teknologi vurderes centralt i denne sammenhæng. Selvom teknologisk udvikling blot er en afledt effekt af VE til proces, gives der nogle forslag til, hvorledes effekten kunne forstærkes.

Energistyrelsen har mulighed for at kræve, at virksomhederne gennemfører energieftersyn i forbindelse med investeringerne. Et almengældende krav om energieftersyn i en simpel version, f.eks. en overordnet teknisk vurdering, kunne være med til at sikre, at virksomhederne får den bedst mulige løsning for dem. En overordnet teknisk vurdering kunne udføres af eksisterende rådgivere eller leverandøren af anlægget, og den behøver som sådan ikke at medføre væsentlige omkostninger for den enkelte virksomhed. En anden tilgang kunne være højere grad af informering om muligheder for at tilpasse og optimere anlægget, f.eks. beskrevet i vejledningsmaterialet, gennem casestudier eller lignende.

- **Mindre justeringer af administrative procedurer til at øge erhvervsvenligheden**

Konklusionen er, at erhvervsvenligheden af ordningen er udmærket, men også at der er muligheder for at forøge erhvervsvenligheden. Dette er naturligvis en balancegang, da der ikke skal være mulighed for at opnå støtte uden det rette grundlag herfor. Mindre forslag til forbedringer af erhvervsvenligheden fra såvel Rambøll og interviewede rådgivere findes i afsnit 4.4.2.

Med henblik på at øge erhvervsvenligheden vurderer Rambøll desuden, at Energistyrelsen med fordel kunne overveje en øget differentiering af dokumentationskravene for ansøgninger fra mindre virksomheder. Her vurderes det ikke nødvendigvis nok at opdele virksomhederne i henhold til EU's definition af små, mellemstore og store virksomheder. Gruppen af små virksomheder bliver meget bred, og virksomhederne heri er for forskelligartede til sammenligning. Analyseopgaven har ikke peget på oplagte differentieringer, og dette er således en justering, som skal overvejes dybdegående inden eventuel implementering.

3. METODE- OG DATABESKRIVELSE

Analyseopgavens elementer stiller krav om forskelligartede tilgange til undersøgelse samt datakilder. Helt overordnet er følgende metoder og datakilder taget i brug til analyseopgaven.

Tabel 1: Metoder og datakilder

Metoder	Datakilder
Desk research/ gennemgang af eksisterende materialer	<ul style="list-style-type: none"> Oplysninger fra Energistyrelsens tilskudsadministrationsystem Energistyrelsen (2015): Notat om kommunikationsindsats – VE til proces tilskudsordningen Energistyrelsen (2015): Spørgeskemaundersøgelse fra åbne informationsmøder om VE til proces tilskudsordningen i august 2014 Energistyrelsen (2012): Gartneranalyse om potentiale for VE til proces tilskudsordningen inden for væksthushandlervirksomheder Udsnit af ansøgninger fra tilskudsvirksomheder Tilskyndelseserklæringer fra store ansøgere Ansøgningsmateriale og vejledninger Danmarks Statistik (2013): Industriens energiforbrug 2012 DI (2013, 2014): Spørgeskemaundersøgelse om VE til proces tilskudsordningen samt opfølgning Håndværkerrådet (2014): Spørgeskemaundersøgelse om VE til proces tilskudsordningen Viegand Maagøe (2013): Kortlægning VE til proces tilskudsordningen, delrapport 1-4
Interviews	<ul style="list-style-type: none"> Brancheorganisationer Rådgivningsvirksomheder Producenter og installatører af anlæg Tilskudsvirksomheder og virksomheder som overvejer ansøgning
Spørgeskemaundersøgelser	<ul style="list-style-type: none"> Tilskudsvirksomheder med afsluttede projekter Udvalgte tilskudsvirksomheder med igangværende projekter Udsnit af dansk erhvervsliv inden for brancherne landbrug/ gartneri, industri, energiforsyning, handel, hotel/ restaurant og privat service
Vurderinger	<ul style="list-style-type: none"> Rambøll Viegand Maagøe

Rambøll har valgt en afdækkende og eksplorativ tilgang til analyseopgaven, da der i forbindelse med alle emner, og særligt i forbindelse med afdækning og identificering af afledte effekter, har været behov for at etablere en generel viden om emnet og relevante fokuspunkter inden for hvert emne, før det har været muligt at udvælge og analysere fokuspunkter mere dybdegående.

Interviewene er primært gennemført som telefoniske interviews, men enkelte interviews er gennemført som personlige interviews i forbindelse med besøg hos tilskudsvirksomheder.

Spørgeskemaundersøgelserne er gennemført som elektroniske undersøgelser suppleret med telefoniske opfølgninger for at sikre den ønskede spredning blandt respondenterne. En opsummering af gennemførte interviews og spørgeskemaundersøgelser findes i næste tabel.

Tabel 2: Gennemførte interviews og respondenter i spørgeskemaundersøgelser

Metode og datakilde	Antal interviews/ respondenter
Interviews med brancheorganisationer	6 interviews
Interviews med rådgivningsvirksomheder	8 interviews
Interviews med producenter og installatører af anlæg	3 interviews
Interviews med tilskudsvirksomheder	34 interviews
Spørgeskemaundersøgelse med tilskudsvirksomheder	118 respondenter
Spørgeskemaundersøgelse med udsnit af dansk erhvervsliv tilfældigt udvalgt inden for specifikke brancher under hensyntagen til størrelse og geografi	305 respondenter

Yderligere information om metode og datakilder findes i bilag 1.

4. ANALYSE

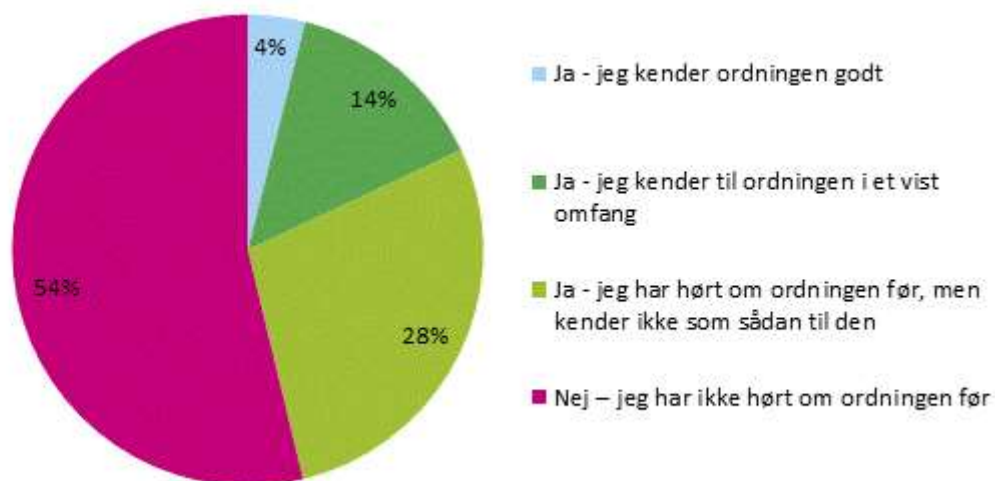
I analyseafsnittet gennemgås og analyseres datakilder til hvert emne og fokuspunkt i analyseopgaven.

4.1 Kendskab til VE til proces tilskudsordningen

Kendskabet til VE til proces tilskudsordningen er undersøgt gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv inden for udvalgte brancher, som VE til proces tilskudsordningen vurderes relevant for. Brancherne, som er landbrug, gartneri, skovbrug, fiskeri, industri, energiforsyning, handel, hotel og restaurant samt privat service, er udvalgt sammen med Energistyrelsen, da det vurderes, at det især er indenfor disse brancher, der er virksomheder med procesenergi. Forbruget af procesenergi er dog mere begrænset blandt de sidstnævnte end de førstnævnte.

Virksomhedernes besvarelser om kendskab til VE til proces tilskudsordningen fremgår af figuren nedenfor.

Figur 1: Har du hørt om eller kender nærmere til "VE til proces"-ordningen? (N=305)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

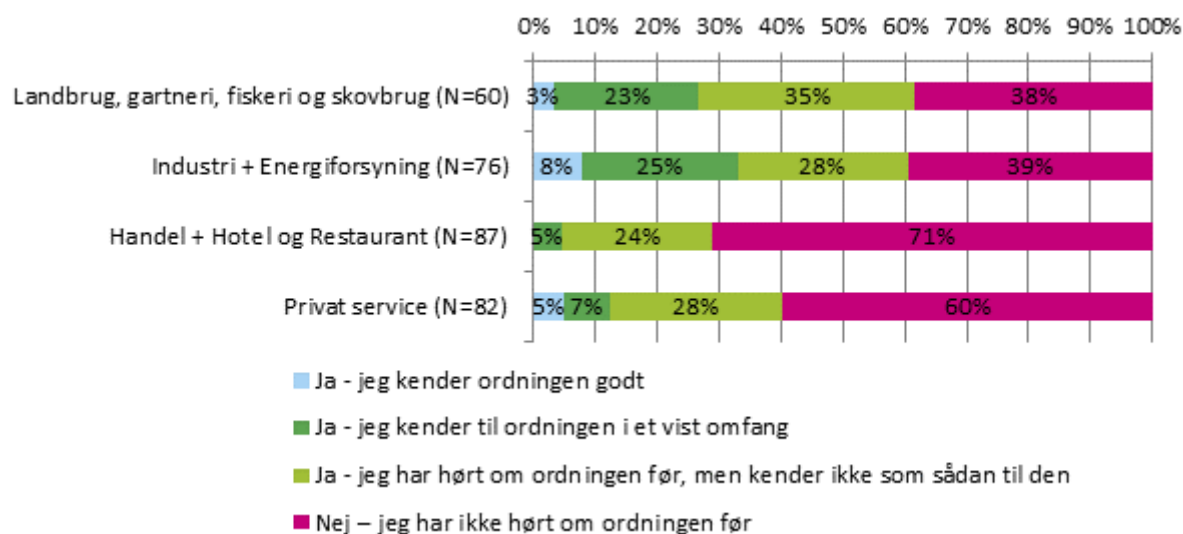
Næsten halvdelen af de adspurgte virksomheder har større eller mindre grad af kendskab til VE til proces tilskudsordningen. Størstedelen heraf har dog et mere begrænset kendskab til ordningen, da de angiver udelukkende at have hørt om ordningen.

I forbindelse med opdeling af respondenternes svar på baggrundskarakteristika, såsom region, størrelse og branche, må der tages forbehold for et lavt antal respondenter per respondentgruppe. Dette øger usikkerheden omkring resultaterne.

Opdeling af respondenternes besvarelser i forhold til region viser ingen markante forskelle, men der findes nogle interessante tendenser ved opdeling på branche og størrelse.

I næste figur vises virksomhedernes kendskab fordelt efter branche. De opdelte resultater peger, trods forbehold for et lavt antal respondenter, på et relativt lavere kendskab i brancherne handel, inkl. hotel og restaurant, og privat service end inden for landbrug mm. og industri, jf. Figur 2. Dette er ikke overraskende, da virksomhederne i disse brancher bruger forholdsmæssigt lidt procesenergi.

Figur 2: Har du hørt om eller kender nærmere til "VE til proces"-ordningen? Fordelt på branche

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

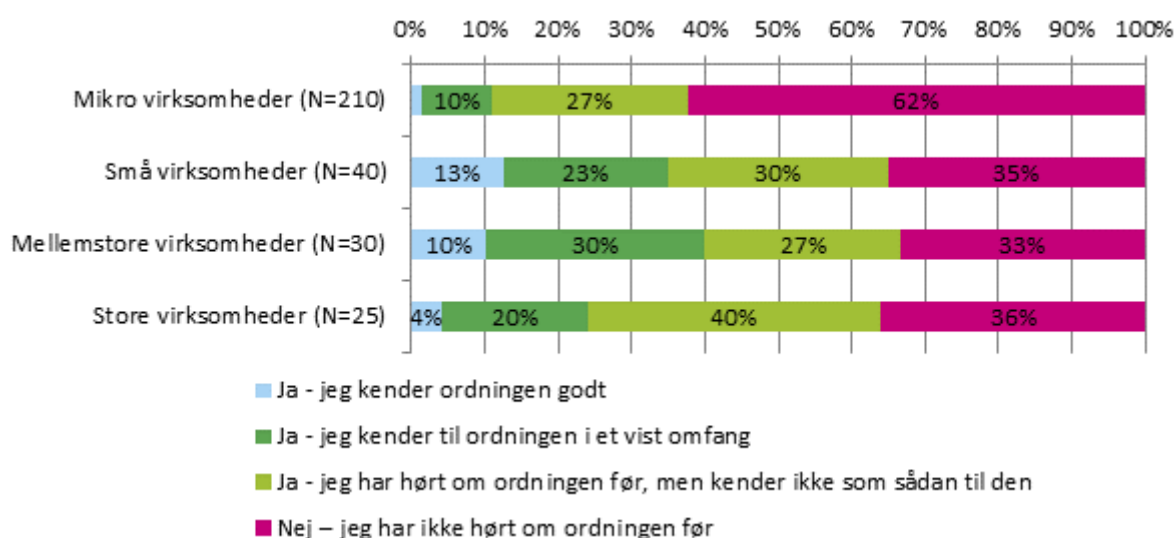
Dette billede understøttes i nogen grad af interviewede brancheorganisationer og rådgivere, som peger på et højt kendskab i landbruget, men dog et lavere kendskab i industrien.

Håndværkerrådet gennemførte i forsommeren 2014 en spørgeskemaundersøgelse blandt auto- og industrilakerere. Denne undersøgelse viste et lavt kendskab til VE til proces tilskudsordningen på 11 pct., dog blandt en mindre respondentgruppe på 70 virksomheder.

I 2013 målte Danmarks Statistik kendskabet til VE til proces tilskudsordningen i forbindelse med Industritællingen 2012. Her blev kendskabet til VE til proces tilskudsordningen målt til 35 pct. blandt ca. 2.500 industrivirksomheder. Sammenlignes kendskabet blandt industrivirksomheder med resultaterne fra Industritællingen, som vurderes at være det mest sammenlignelige grundlag, ser det således ud til, at kendskabet til VE til proces tilskudsordningen er steget siden 2013 fra 35 pct. til lige over 61 pct.

Virksomhedernes kendskab fordelt på størrelse, målt i antal ansatte, vises nedenfor.

Figur 3: Har du hørt om eller kender nærmere til "VE til proces"-ordningen? Fordelt på antal ansatte

Noter: Mikro virksomheder: 1-9 ansatte, små virksomheder: 10-49 ansatte, mellemstore virksomheder: 50-249 virksomheder, store virksomheder: 250+ ansatte.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

Spørgeskemaundersøgelsen peger på et relativt lavere kendskab blandt de helt små virksomheder, som her er defineret som mikro virksomheder med under 10 ansatte. De mindre forskelle, der ses mellem kendskabet i de øvrige grupper af virksomheder, vurderes at være insignifikante. Det tyder således på, at kendskabet til VE til proces tilskudsordningen blandt de allermindste virksomheder er ringest. Spørgeskemaundersøgelsen viser ikke umiddelbart, at der er forskel på kendskabet blandt de mindre virksomheder opdelt på brancher. Her må der dog tages forbehold for et begrænset antal besvarelser per respondentgruppe, når der opdeles på såvel brancher og virksomhedsstørrelse.

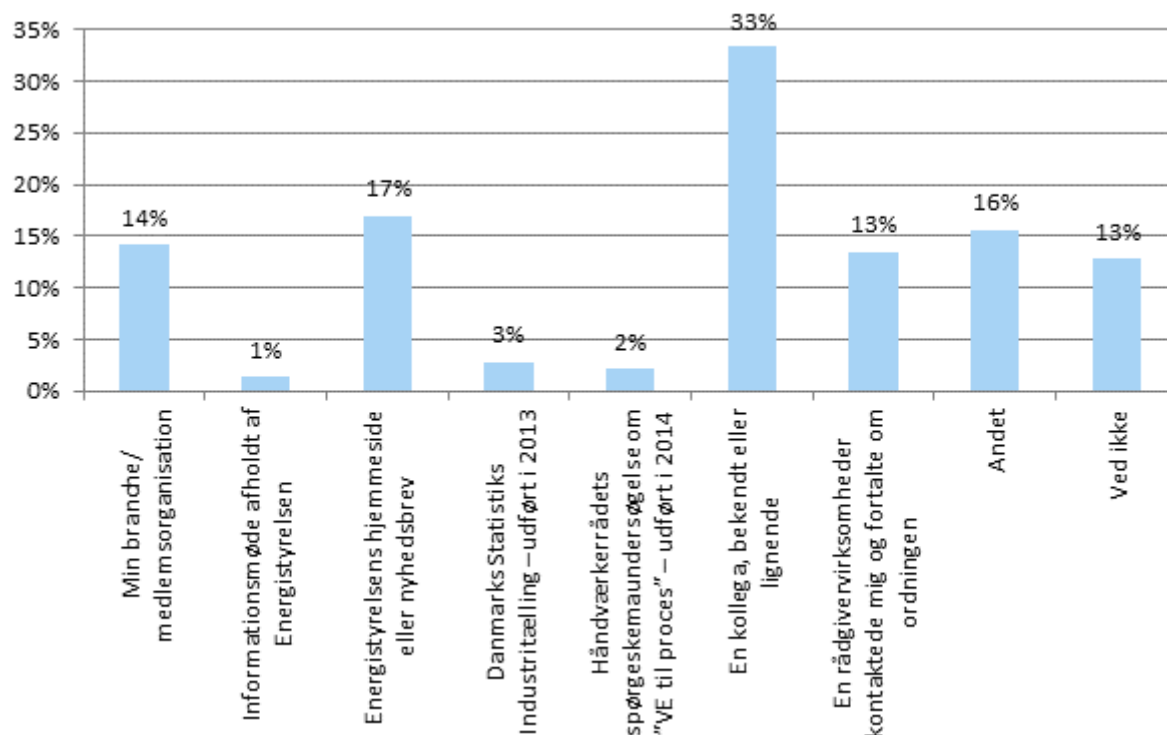
Dette er en udfordring for udbredelsen og brugen af VE til proces tilskudsordningen i den forstand, at langt størstedelen af virksomhederne i Danmark inden for de relevante brancher, er mikro virksomheder med under 10 ansatte (86 pct. i 2012 ifølge Danmarks Statistik).

Disse resultater bækkes op af interviewede brancheorganisationer og rådgivere, som desuden forklarer det relativt lavere kendskab blandt små virksomheder med deres tilgængelige tid til samt fokus på at sætte sig ind i ordninger som VE til proces tilskudsordningen.

Brancheorganisationer relateret til mindre industrivirksomheder uddyber desuden, at det ikke er nok med kendskab til ordningen, virksomhederne skal også kunne forstå og anvende ordningen. Dette omtales nærmere i afsnit 4.4.1 om barrierer for VE til proces tilskudsordningen.

Virksomhedernes kendskab til VE til proces tilskudsordningen stammer fra en række forskellige kilder, hvilket fremgår af næste figur. Bemærk at kun virksomheder med kendskab til ordningen har besvaret spørgsmålet om, hvorfra kendskabet stammer.

Figur 4: Hvorfra stammer kendskab til "VE til proces"-ordningen? (N=141)

Noter: Virksomhederne kunne vælge flere svarmuligheder. Derfor summer figuren ikke til 100 pct.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

Flest virksomheder har angivet, at kendskabet stammer fra en kollega, bekendt eller lignende. Denne kategori kunne dække over mange potentielle situationer, f.eks. at virksomhederne kender en anden virksomhed, som har søgt om tilskud fra VE til proces tilskudsordningen, eller blot

har en bekendt, der tilfældigvis har hørt om ordningen. Når så stor en andel af virksomhederne angiver kollegaer, bekendte eller lignende som informationskanaler er det yderst vigtigt, at servicen som ydes i relation til VE til proces tilskudsordningen er af høj kvalitet, herunder at virksomhederne oplever at få god og relevant information fra Energistyrelsen i rette tid, bliver støttet i deres ansøgningsproces og ikke venter lang tid på sagsbehandling. Dette er da også konklusionen i henhold til undersøgelsen af erhvervsvenligheden af de administrative procedurer og sagsbehandlingen, som omtales i afsnit 4.4.

Mellem 13 og 17 pct. af virksomhederne angiver, at de kender VE til proces tilskudsordningen gennem en brancheorganisation, Energistyrelsens hjemmeside eller nyhedsbrev, rådgivere eller andre informationskilder. Af andre informationskilder nævner flere virksomheder omtale i presse og medier samt søgning på internettet i generelle termer.

Virksomhederne nævner flere forskellige brancheorganisationer, herunder DI, Landbrug & Fødevarer, Landboforeningen, Dansk Erhverv, SEGES, Plastindustrien, HORESTA, Dansk Vindenergi, Revisor og Presse m.fl. Der er ikke én eller flere organisationer, som nævnes hyppigere end andre.

Meget få virksomheder angiver, at kendskabet stammer fra informationsmøder afholdt af Energistyrelsen. Der er da også kun afholdt fire af disse møder. Hertil er der afholdt knap 50 møder for virksomheder i forbindelse med branchedage eller individuelle virksomhedsbesøg.

Opdeles virksomhedernes besvarelser i forhold til branche og størrelse, ses det, at virksomhederne i brancherne med lavest kendskab, dvs. handel, hotel og restaurant samt privat service, i væsentlig mindre grad er blevet informeret gennem en branche- eller medlemsorganisation eller gennem kontakt fra en rådgiver. Dette hænger formentlig sammen med organiseringsgraden inden for disse brancher set i forhold til særligt landbruget samt at virksomhederne i disse brancher anvender forholdsmæssig lavere grad af procesenergi.

Det ser ligeledes ud til, at de mindste virksomheder med under 10 ansatte i mindre grad er blevet kontaktet af rådgivere om ordningen. Her er forskellene dog mindre markante.

Energistyrelsen har på baggrund af ansøgningsmateriale fra virksomhederne undersøgt, hvorfra tilskudsvirksomhederne fik deres kendskab til VE til proces tilskudsordningen. De fleste ansøgere refererer til en brancheorganisation, især lokale Landboforeninger (LandboNord, LandboThy, Landbo Limfjord osv.) samt Landbrug & Fødevarer. Dette skal naturligvis ses i lyset af, at langt størstedelen af ansøgerne på evalueringstidspunktet er landbrugsvirksomheder.

4.2 Specifikke effekter af tilskudsordningen

VE til proces tilskudsordningen har forventninger om specifikke effekter fra VE til proces tilskudsordningen for 2021⁴, som er:

- Fortrængt fossilt brændsel, 16 PJ i alt
- Øget andel af vedvarende energi ift. 1990 med 1,1 pct.
- Reduceret CO₂-udledningen med 1,5 pct., svarende til ca. 1 mio. tons om året.

Specifikke effekter registreres per tilsagn i Energistyrelsens tilskudsadministrationssystem på baggrund af Energistyrelsens regneark, som virksomhederne skal udfylde i forbindelse med ansøgning om tilsagn. Per 24. april 2015 var der givet tilsagn svarende til følgende effekter, såfremt projekterne realiseres, fordelt på projekter af forskellig størrelse:

Tabel 3: Opnåede specifikke effekter, april 2015

	Fortrængt fossilt brændsel (PJ)	Reduceret CO ₂ (mio. tons)	Øget VE (PJ)
Projekter <1 mio.	0,3	0,025	0,2
Projekter >1 mio.	4,0	0,333	3,9
I alt	4,3	0,358	4,1

Kilde: Energistyrelsen

De opnåede effekter skal ses i lyset af det samlede tilsagnsbeløb, som på samme tidspunkt udgjorde 766 mio. kr. Den samlede pulje til VE til proces tilskudsordningen udgør op til 3,65 mia. kr. for hele perioden fra 2013 til 2021. På opgørelsestidspunktet er der således brugt 21 pct. af den samlede, maksimale pulje. Nedenfor vises de opnåede effekter ift. 21 pct. af forventningerne.

Tabel 4: Opnåede specifikke effekter sammenholdt med målsætningen, april 2015

	Fortrængt fossilt brændsel (PJ)	Reduceret CO ₂ (mio. tons)	Øget VE (PJ)
21 pct. af forventede effekter	3,4	0,210	-
Effekter på opgørelsestidspunktet	4,3	0,358	4,1
Difference	+0,9	+0,148	-

Kilde: Energistyrelsen og Rambølls beregninger af målsætninger på evalueringstidspunktet

Som det ses af tabellen, er mere end 21 pct. af de forventede effekter for fortrængt fossilt brændsel og reduceret CO₂ nået. Dette er naturligvis forventede effekter, da projekterne skal realiseres før effekterne kan nås. Man er således godt på vej til, at effekterne for 2021 kan nås.

Forventningen til øget VE andel, som er knyttet til de danske energimålsætninger for 2020, kan ikke konkretiseres før 2021. I en evalueringsmæssig sammenhæng må det bemærkes, at det ikke er hensigtsmæssigt at opstille mål for en indsats, som er afhængig af andre indsatser, og som ikke kan måles før tidspunktet for opfyldelse af målsætningerne. Da forventninger til de tre specifikke effekter er afhængige af hinanden, og to af de forventede effekter kan konkretiseres, er dette dog af mindre betydning.

4.2.1 Additionalitet

Når der tales om effekter, er det relevant at drøfte, om VE til proces tilskudsordningen har været årsagen til de opnåede effekter, dvs. om additionaliteten er til stede.

Alle større virksomheder har fra ordningens start i 2013 til om med udgangen af 2014 skulle vedlægge en tilskyndelseserklæring, hvor virksomheden redegør for, at denne ikke ville have gennemført investeringen uden tilskud. Erklæringerne gennemgås af Energistyrelsen i forbindelse med ansøgningsprocessen og er i alle tilfælde vurderet at være dokumentation for additionalitet.

⁴ Målsætningerne er sat efter VE til procesordningens løbetid. Løbetiden er siden start blevet forlænget fra 2020 til 2021, og i samme forbindelse blev tidspunktet for målsætningerne justeret.

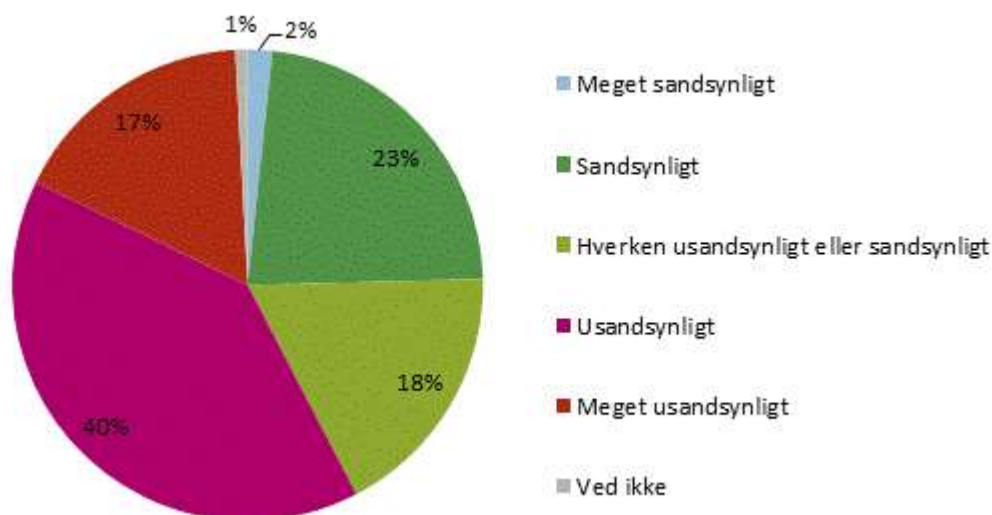

Virksomhederne beskriver typisk i tilskyndelseserklæringerne, at den pågældende investering har en højere end acceptabel tilbagebetalingstid uden tilskud eller en mindre end acceptabel intern forrentning for virksomheden uden tilskud. Hertil forklarer flere af virksomheder i deres tilskyndelseserklæring, at de ikke kunne få råd til en acceptabel teknologisk VE løsning uden tilskud, og derfor alternativt, hvis ikke de havde fået tilsagn om tilskud, ville have beholdt deres fossile brændselsanlæg.

De større virksomheder udgør, rent antalsmæssigt, et mindretal af ansøgerne til VE til proces tilskudsordningen (ca. 3,3 pct.) men står dog for størstedelen af den samlede tilskudssum. Additionalitet blandt de mindre virksomheder er derfor undersøgt nærmere.

I en spørgeskemaundersøgelse blev tilskudsvirksomhederne spurgt om sandsynligheden for at gennemføre samme investering uden tilskud fra VE til proces tilskudsordningen. De adspurgte tilskudsvirksomheder er hovedsageligt små eller mellemstore virksomheder. Tilskudsvirksomhedernes karakteristika er beskrevet i bilag 1. Besvarelsene fremgår nedenfor.

Figur 5: Hvor sandsynligt er det, at din virksomhed havde gennemført samme investering i energikonvertering (og effektivisering) uden støttetilskud fra "VE til proces"? (N=118)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Over halvdelen af de adspurgte virksomheder, 57 pct. (40+17 pct.), angiver, at det er usandsynligt, at de ville have gennemført samme investering uden VE til proces tilskudsordningen. Hertil kommer 18 pct. af tilskudsvirksomhederne, som hverken vurderer det hverken sandsynligt eller usandsynligt. Tillægges disse 18 pct. er der tale om op til 75 pct. af tilskudsvirksomhederne, som ikke ville have gennemført samme investering uden tilskud. I vurderingen af additionalitet skal der naturligvis tages forbehold for de usikkerheder der nu engang er omkring spørgeskemaundersøgelser, såvel som man skal ved vurdering af de øvrige resultater fra spørgeskemaundersøgelserne.

Det vides ikke umiddelbart, om disse virksomheder ville have investeret i anden VE teknologi uden tilskud. Dette er undersøgt nærmere gennem interviews med virksomheder, brancheorganisationer og rådgivere, som vurderer, at VE til proces tilskudsordningen typisk påvirker beslutningen om at konvertere til vedvarende energi frem for den specifikke beslutning om et givent VE anlæg.

Et udsnit på 8 landbrug har telefonisk uddybet baggrunden for deres svar. Et emne, der går igen, er en oplevelse af likviditet og finansieringsmuligheder som en stor forhindring for at kunne have foretaget investeringen uden tilskud. De interviewede uddyber, at banken ikke ville låne dem pengene uden tilskuddet. Nogen fordi de havde for høj gæld, og andre selvom de havde sparet

op for at kunne foretage investeringen. Støtten er med til at få tilbagebetalingstiden ned på et niveau, hvor det er nemmere at få banken med.

Enkelte af de interviewede virksomheder nævner, at de ikke havde valgt en ligeså effektiv eller omfangsrig løsning uden tilskud. Der kan således være enkelte tilfælde, hvor VE til proces tilskudsordningen har påvirket den konkrete investering frem for den generelle beslutning om at konvertere.

Andre virksomheder fortæller, at de nok ville have foretaget investeringen på sigt, dog langt ude i fremtiden. Flere brancheorganisationer og rådgivere vurderer ligeledes, at nogle tilskudsvirksomheder potentielt havde gennemført konverteringen senere uden tilskud, f.eks. ved ugunstig udvikling i olie- eller gaspriser eller gunstig udvikling i virksomhedens likviditetsmæssige forhold. I disse tilfælde har ordningen fremskyndet konverteringen, hvilket også er en type af additionalitet. Der er således mange eksempler på, at der er additionalitet forbundet med investeringerne.

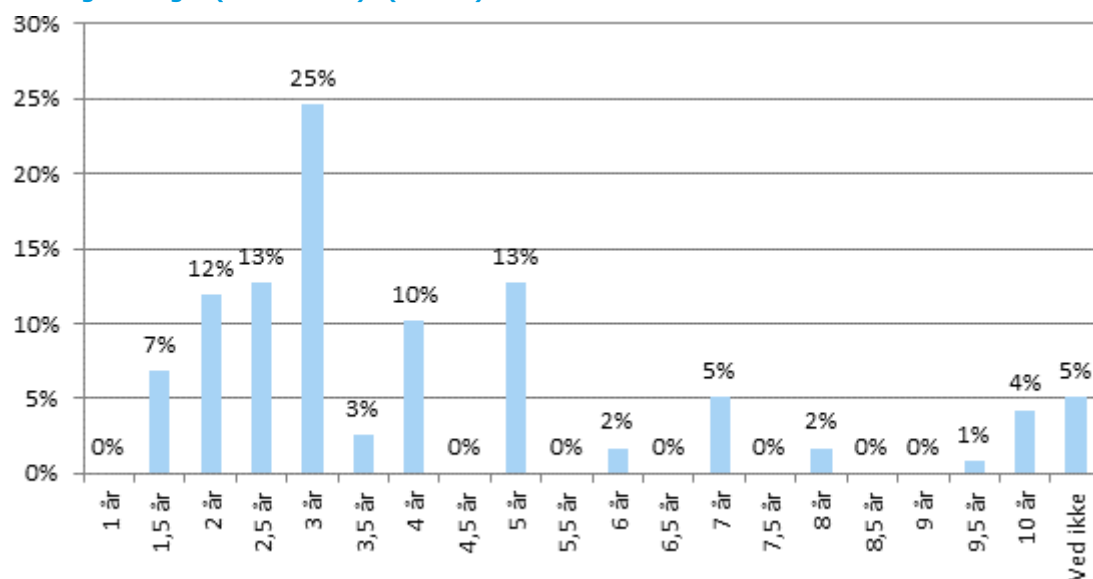
Det ses af Figur 5, at 25 pct. (2+23 pct.), vurderer, at de sandsynligvis ville have gennemført samme investering uden tilskud. Interviewede landbrug forklarer, at støtten er blevet opfattet som en bonus, der gjorde deres investering billigere. Én af de interviewede nævner, at da de hørte om VE til proces tilskudsordningen, valgte de at udskyde den planlagte investering, så de kunne få tilskuddet med.

4.2.2 Tilskudsrammernes påvirkning af additionalitet

Tilskudsvirksomhederne er i spørgeskemaundersøgelsen blevet spurgt om, hvilken maksimal tilbagebetalingstid de vil acceptere for en investering i VE anlæg inkl. tilskud. Dette undersøges, fordi VE til proces tilskudsordningen, efter krav fra EU om statsstøtte, udelukkende støtter projekter, som forventeligt ikke ville blive gennemført uden støtte. Dette krav konkretiseres i VE til procesordningen ved, at den simple tilbagebetalingstid for et projekt inklusiv støtte fra VE til proces tilskudsordningen mindst skal være 2 år. Er tilbagebetalingstiden mindre, justeres støttebeløbet, så tilbagebetalingstiden inkl. støtte bliver 2 år.

Virksomhedernes besvarelser om maksimal acceptabel tilbagebetalingstid vises nedenfor.

Figur 6: Hvilken tilbagebetalingstid vil din virksomhed maksimalt acceptere for investeringer i vedvarende energiløsninger (inkl. tilskud)? (N=118)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Undersøgelsen viser, at 62 pct. af tilskudsvirksomhederne vil acceptere en tilbagebetalingstid mellem 2 og 4 år, mens 26 pct. vil acceptere en tilbagebetalingstid ml. 4,5 år og 10 år. Brancheorganisationernes og rådgivernes vurderinger heraf varierer fra alt mellem 2 år og op til 4 år.

Det forekommer underligt, at 7 pct. angiver, at de maksimalt vil acceptere en tilbagebetalingstid på 1,5 år, eftersom virksomhederne har fået tilskud fra VE til proces tilskudsordningen, hvor kravet er mindst to års tilbagebetalingstid inklusiv støtte.

Set i forhold til undersøgelsens resultater kan kravet om mindst 2 års simpel tilbagebetalingstid forekomme lavt. Der kunne altså godt være virksomheder, som får tilskud til en investering med en tilbagebetalingstid, som de ellers ville have accepteret, selv uden tilskud. Når virksomhedernes svar i Figur 5 og Figur 6 stilles over for hinanden, ses der dog ingen tendens til, at virksomheder som sandsynligvis ville have gennemført samme investering, også vil acceptere en længere tilbagebetalingstid.

Additionalitet er således udbredt blandt en stor del af de små virksomheder, og det er rimeligt at konkludere, at mellem halvdelen og tre fjerdedele af investeringerne foretaget af de mindre virksomheder er additionelle. De små projekter, som typisk gennemføres af de mindre virksomheder, står for en begrænset del af de specifikke effekter, mellem 4 pct. og 7 pct. alt efter hvilken målsætning, der er tale om. Dermed kan langt størstedelen af effekterne i Tabel 4 tilskrives VE til proces tilskudsordningen.

4.3 Afledte effekter af tilskudsordningen

Undersøgelsen af afledte effekter er opdelt i to dele:

1. Indledende afdækning og afgræsning af afledte effekter
2. Måling og kvalificering af afledte effekter.

4.3.1 Indledende afdækning

Med afledte effekter forstås typisk alle effekter, der opstår som følge af de direkte og indirekte effekter af konverteringerne og de energibesparende tiltag. I analyseopgaven tages der dog bredt udgangspunkt i alle de forventelige effekter, som kunne opnås på virksomheds-, branche-, lokal- eller samfundsniveau, udover de specifikke effekter analyseret i afsnit 4.2.

Det er Rambølls erfaring fra udviklingsopgaver og økonomiske effektanalyser, at effekterne vist i figuren nedenfor forventeligt kan opstå som følge af VE til procesordningen. Der er taget udgangspunkt i, at VE til procesordningen har additionalitet, hvilket blev konkluderet i afsnit 4.2.1, og dermed er det også afledte effekter af konverteringerne, der afdækkes.

Figur 7: Potentielle afledte effekter af VE til procesordningen

Afdækningen tager udgangspunkt i, hvad der sker for tilskudsvirksomhederne, som kan siges at være første led i effektkæden. Herfra udledes, hvad der potentielt kan være af afledte effekter for nøgleinteressenter og samfundet som helhed. I de afledte effekter for nøgleinteressenter og samfundet ligger implicit en aggregering af de afledte effekter for tilskudsvirksomhederne. Eksempelvis, hvis 10 industrivirksomheder forbedrer deres konkurrenceevne pga. besparelser fra deres nye VE anlæg, er det implicit, at konkurrenceevnen for industrien som helhed forbedres, om ikke andet så marginalt.

En konvertering til vedvarende energi forventes at påvirke tilskudsvirksomhedernes økonomiske situation gennem direkte besparelser. Herudover kunne man forestille sig, at tilskudsvirksomheder, der f.eks. vælger en mere avanceret eller automatiseret teknologisk løsning, også bliver mere effektive i deres produktion. Tilskudsvirksomheder kan herved på kort sigt spare tid og evt. reducere antal ansatte. Dette er positivt for tilskudsvirksomhederne, men potentielt negativt for lokalsamfundet og samfundet som helhed, såfremt arbejdsløshed stiger. På sigt kan dette dog betyde medføre konkurrencedygtige virksomheder med et forbedret forretningsgrundlag.

Øget efterspørgsel efter vedvarende energianlæg medfører alt andet lige en øget aktivitet blandt producenter, installatører og rådgivere af vedvarende energianlæg, som derved kan få behov for yderligere arbejdskraft. Dette er positivt for virksomheden og rent samfundsmæssigt, såfremt der er arbejdsløshed. I et mere lokalt perspektiv kan konverteringerne give anledning til en ny beskæftigelse og aktivitet i lokalsamfundet under produktion og etablering. Herfra må dog trækkes den mindre aktivitet blandt producenter, installatører og rådgivere af fossile brændselsanlæg.

Vedvarende energianlæg kan ved installation og/eller drift være forbundet med lugt eller støjgener, eller anlæggenes tilstedeværelse kan forringe herlighedsværdien i området. Dette omtales ofte i relation til større anlæg, f.eks. vindmøller, som der dog ikke er givet mange tilskud til fra VE til proces tilskudsordningen. Støj, lugt eller forringet herlighedsværdi kan reducere omkringliggende områders attraktivitet og ejendomsværdien.

Den stigende efterspørgsel efter vedvarende energianlæg kan forventes at understøtte teknologiudviklingen og erhvervsudviklingen i de pågældende sektorer mere generelt. Såfremt det er nyeste og bedste teknologi, der efterspørges må dette også forventes at bidrage til en øget teknologisk udvikling.

Stigende efterspørgsel og teknologiudvikling kan føre til en forbedret konkurrencesituation for danske leverandører af vedvarende energiløsninger, potentielt med øget eksport til følge. Stigende efterspørgsel og teknologiudvikling kan også påvirke prisniveauet for anlæg og tilhørende ydelser såvel positivt og negativt.

Man kunne have en forventning om, at fokus på og viden om vedvarende energi til procesformål kan øges, når en tilskudsordning som VE til proces tilskudsordningen gøres tilgængelig. Det er rimeligt at forvente, at et øget fokus på samt selve konverteringen kan medføre et forbedret image på virksomhedsniveau samt en grønnere profil på brancheniveau.

4.3.2 Afgrænsning af effekter til måling

De potentielle afledte effekter er yderligere afdækket samt afgrænset i dialog med brancheorganisationer og rådgivere. Brancheorganisationerne og rådgiverne kan generelt tilslutte sig afledte effekter relateret til de direkte besparelser og økonomiske effekter, herunder forbedret konkurrenceevne og øget beskæftigelse på sigt. I interessenternes optik er det rimeligt at forvente størstedelen af de beskrevne afledte effekter, men langt de fleste vurderer dog, at det endnu er tidligt at forvente konkrete resultater udover de direkte økonomiske besparelser hos tilskudsvirksomhederne.

I målingen fokuseres der derfor på økonomiske effekter samt besparelser for tilskudsvirksomheder og her tilhørende forbedringer af konkurrenceevne og forretningsgrundlag. De økonomiske besparelser er efter alle de interviewedes forventninger allerede en realitet, men den mere konkrete betydning for tilskudsvirksomhederne er uklar. Hertil fokuseres på øget aktivitet og her tilhørende effekter for producenter af vedvarende energianlæg, såsom øget beskæftigelse. Effekten er plausibel på sigt, men det vides ikke, om den allerede nu er en realitet.

Teknologisk udvikling og vidensudvikling fremhæves ikke af mange interessenter, men når de bedes om konkret at tage stilling hertil, kan flere tilslutte sig teknologiudvikling som en potentiel afledt effekt fra VE til procesordningen, men ikke vidensudvikling. Begge dele undersøges nærmere, dog liggendes ekstra fokus på at undersøge effekter på den teknologiske udvikling.

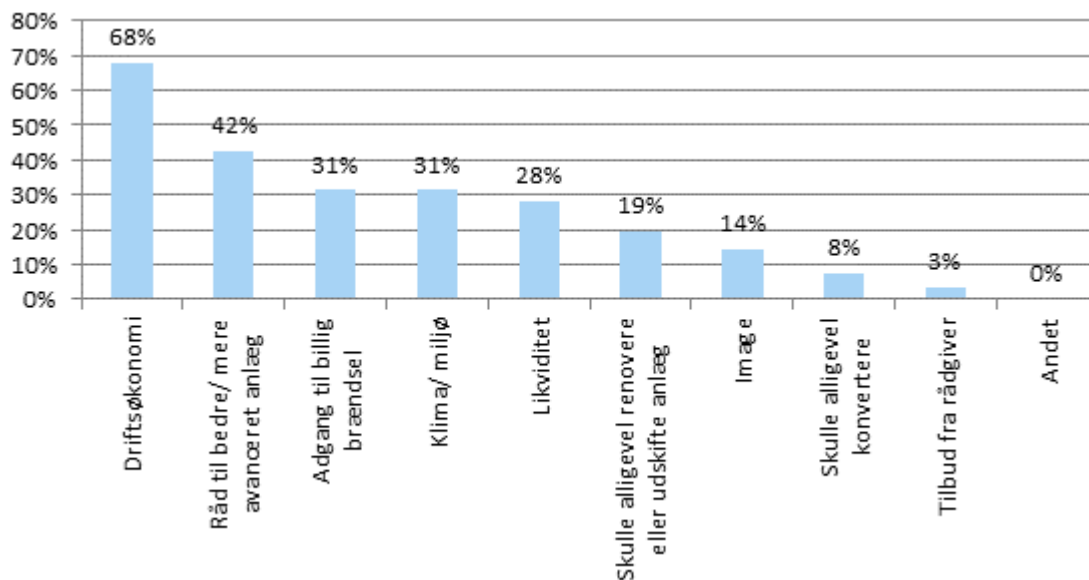
Afledte effekter i form af forbedret image og grønnere profil kan flere af interessenterne også tilslutte sig rent hypotetisk, om end de fleste finder det usandsynligt, at dette er blandt de største eller mest centrale afledte effekter. Der foretages derfor kun en mere begrænset måling af disse effekter.

4.3.3 Måling og kvalificering af afledte effekter

Til den mere konkrete måling og kvalificering af de centrale effekter er der taget udgangspunkt i tilskudsvirksomhedernes udbytte af konverteringerne. Herfra udledes og kvalificeres de bredere branchemæssige og samfundsmæssige effekter.

Tilskudsvirksomhederne blev i spørgeskemaundersøgelsen spurgt om deres motivation for at søge VE til proces tilskudsordningen og for at konvertere til vedvarende energi til procesformål. Besvarelserne fra tilskudsvirksomhederne ses nedenfor⁵.

Figur 8: Hvorfor valgte din virksomhed at søge om tilskud fra "VE til proces"-ordningen? (N=118)

Noter: Virksomhederne kunne vælge flere svarmuligheder. Derfor summer figuren ikke til 100 pct.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Fem motivationsfaktorer, navnlig driftsøkonomi, råd til bedre anlæg, billig brændsel, klima/ miljø og image vurderes at være udtryk for ønsker om effekter.

De øvrige motivationsfaktorer i Figur 8 dækker over andet end effekter. Det drejer sig om de 28 pct., som angiver likviditet som motivation for at søge samt de 19 pct. og 8 pct., som angiver, at de alligevel skulle renovere, udskifte eller konvertere. Sidst er der 3 pct. som valgte at søge pga. et tilbud fra rådgivere. Det skal huskes, at tilskudsvirksomhederne kunne vælge flere årsager.

Virksomhedernes valg af de primære motivationsfaktorer stemmer overens med den indledende afdækning af afledte effekter, som viste, at besparelser og driftsøkonomi formentlig er den mest udbredte motivation for en konvertering, men også at der potentielt er en række andre afledte effekter såsom teknologisk udvikling, forbedret image og en grønnere profil for virksomhederne. Hertil kommer naturligvis de afledte effekter for samfundet. De udvalgte afledte effekter beskrives og kvalificeres i de følgende afsnit.

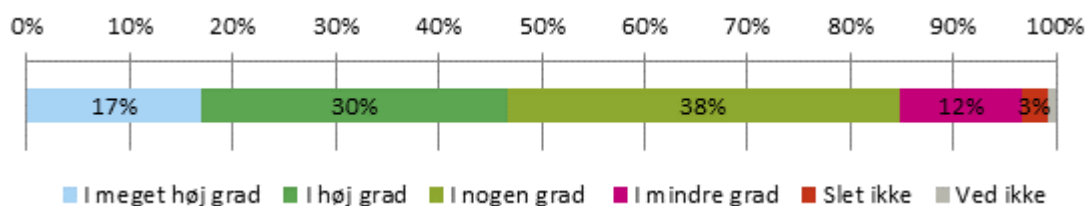
4.3.3.1 Driftsøkonomi og bundlinje

Den primære årsag for at søge VE til proces tilskudsordningen er driftsøkonomi og forbedret bundlinje. Dette fremgår såvel fra de 68 pct. som i Figur 8 angiver, at driftsøkonomi er den primære årsag til konvertering, og fra de 31 pct. som angiver, at de har adgang til billigt brændsel. De interviewede brancheorganisationer og rådgivere peger desuden enstemmigt på, at de økonomiske besparelser, som en tilskudsvirksomhed kan opnå, er hovedmotivation for at ansøge.

Det er naturligvis væsentligt at undersøge om virksomhedernes forventninger til besparelser er blevet indfriet. Tilskudsvirksomhederne er derfor blevet bedt om at angive, i hvor høj grad de har opnået effekter på bundlinjen som følge af konverteringen af deres procesenergi. Virksomhedernes besvarelser fremgår af næste figur.

⁵ Gennem spørgeskemaundersøgelsen med dansk erhvervsliv er indhentet besvarelser på samme spørgsmål fra virksomheder, som enten har ansøgt VE til proces eller finder ordningen relevant. Der er tale om et meget begrænset antal besvarelser (29), som derfor ikke vises. Besvarelserne stemmer høj grad overens med tilskudsvirksomhedernes besvarelser.

Figur 9: Har energikonverteringen og eventuelle energieffektiviseringer bidraget til forbedret bundlinje for virksomheden? (N=118)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Figuren viser, at langt størstedelen af tilskudsvirksomhederne har opnået en grad af forbedret bundlinje pga. konverteringen, og at hele 47 pct. angiver dette i høj eller meget høj grad.

Herforuden angiver virksomhederne følgende om deres nye anlæg, som relaterer sig til forbedret driftsøkonomi og bundlinje:

- Brændsel til VE anlægget er billigere (86 pct.)
- Energieffektiviteten er bedre (81 pct.)
- VE anlægget er mere automatiseret (44 pct.)
- Der er mindre vedligeholdelse af VE anlægget - besparelse (34 pct.)
- Der er mere vedligeholdelse af VE anlægget - øget forbrug (33 pct.)

Bundlinjeeffekterne for den typiske tilskudsvirksomhed, dvs. mindre landbrugsvirksomheder, er blevet undersøgt nærmere gennem et casestudie med henblik på at undersøge, hvad bundlinjeeffekter dækker over. Casebeskrivelsen er indsat i boksen nedenfor.

Case 1: Positive økonomiske effekter i tilskudsvirksomhederne

Interview med landbrugsvirksomheder viser en årlig besparelse efter konvertering på mellem 30-250.000 kr. Besparelserne har krævet investeringer på mellem 200-700.000 kr. og ifølge landbrugerne har det været en positiv investering til gavn for deres fremtidige konkurrenceevne. Energibesparelsen har haft en række afledte effekter, som i større eller mindre grad ligeledes medfører en økonomisk konsekvens, af positiv eller negativ karakter.

Af negative afledte effekter nævnes særligt, at der bruges lidt ekstra tid til rensning og påfyldning af biomassefyr i forhold til gas- eller oliefyr. Dette vurderes dog ikke som nogen stor udfordring, da der ikke er tale om særligt tidskrævende processer set i relation til den samlede besparelse. Derimod har en positiv effekt af den lavere energipris været, at svineproducenterne har haft mulighed for at skrue op for varmen i deres stalde. Dette betyder, at de kan spare penge på foder, da grise spiser mindre, når de har det varmere. Samtidig er der en bedre tilvækst på dyrene, når de har det varmere, og det har betydning for smågrisenes sundhed og trivsel. Flere landmænd fortæller, at de bruger mindre antibiotika, da smågrisene er mindre syge som følge af varmekonverteringen. Der er derfor væsentlige sundhedsforbedringer forbundet med energibesparelserne, hvilket i sidste ende vil have betydning for virksomhedernes økonomi.

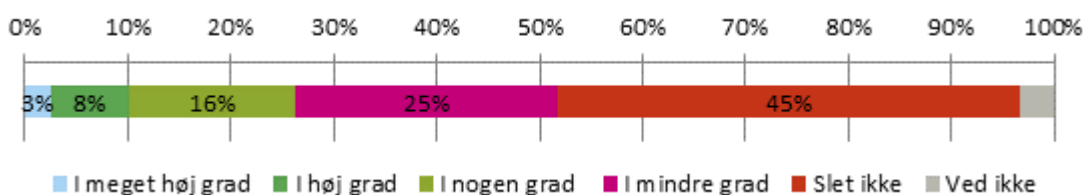
Casen illustrerer, at de positive økonomiske effekter langt overstiger de negative, samt at de positive effekter på virksomhedsniveau på kort sigt kan forventes at udmunde i forbedret konkurrenceevne for den enkelte virksomhed og for landbrugserhvervet på længere sigt. Landbrugserhvervet har historisk set være et presset og konkurrencepræget erhverv, og det ser således ud til, at VE til proces tilskudsordningen har hjulpet en række landbrug bedre på vej. Dette underbygges ved, at næsten 30 pct. af tilskudsvirksomhederne allerede på nuværende tidspunkt mener, at deres konkurrenceevne som virksomhed er blevet forbedret pga. konverteringen til VE anlæg.

Det er ikke kun landbrugsvirksomheder, som opnår økonomiske besparelser. Gennem analyseopgaven er der fundet et eksempel på, at en virksomhed med fødevarereproduktion har sparet 400.000 kr. om året i direkte besparelser ved køb af solcelleanlæg til 2,5 mio. kr.

4.3.3.2 Beskæftigelse

Med forbedret driftsøkonomi allerede efter kort tid og med forbedret konkurrenceevne på sigt kan man med rimelighed forvente en øget beskæftigelse i tilskudsvirksomhederne. Der kan ligeledes forventes øget beskæftigelse blandt leverandører til tilskudsvirksomheder. Dette er også undersøgt og beskrives senere i afsnittet. Tilskudsvirksomhedernes vurderinger af øget beskæftigelse vises nedenfor.

Figur 10: Har energikonverteringen og eventuelle energieffektiviseringer bidraget til øget beskæftigelse for virksomheden? (N=118)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Figuren viser, at kun få virksomheder har opnået en øget beskæftigelse på baggrund af konverteringen. Her skal det huskes, at sådan en effekt formentlig er langsigtet og udmønter sig i, at virksomheden gennem forøget konkurrenceevnen og forbedret driftsøkonomi har mulighed for at udvide produktionen og dermed beskæftigelsen. På kort sigt kunne man forestille sig en negativ beskæftigelseseffekt, hvor en virksomhed som følge af eventuelle automatiserede processer og mere vedligeholdelsesfrit anlæg måske kan spare tid til produktionen af procesenergi.

Der er blevet udarbejdet et casestudie om beskæftigelseseffekter hos et gartneri, som har fået tilskud til en opkobling ved det lokale fjernvarmeværk. Perspektiverne for de to virksomheder præsenteres særskilt, da der er tale om to meget situationer.

Case 2-1: VE til procesordningen styrker forretningsgrundlag og konkurrenceevnen for et gartneri

For et stort gartneri har tilskudsordningen haft stor betydning for deres fremtidige forretningsgrundlag og konkurrenceevne på et stærkt globaliseret marked. Som følge af VE til proces har gartneriet fået mulighed for at blive tilsluttet til det lokale fjernvarmeværk, og de er gået væk fra naturgas som deres primære energikilde. Derigennem har de fremtidssikret deres varmeforsyning og er nu langt mindre udsatte for prisændringer på det internationale energimarked.

Det har to væsentlige effekter for gartneriet. *Den ene effekt* er et loft for omkostningerne til energi. Eftersom fjernvarmeprisen er aftalt med en bestemt omkostning vil denne ikke kunne svinge, hvilket betyder, at gartneriet kender deres maksimale omkostning til energi. I perioder med billige gaspriser, høje elpriser eller lave oliepriser vil gartnerierne fortsat kunne drage nytte af disse prisudsving, mens der i tider med ugunstige forhold vil være et loft for prisen. Hvor f.eks. olieprisen før har kunnet være afgørende for forretningens rentabilitet, er denne risiko nu helt fjernet, hvilket styrker det langsigtede forretningsgrundlag betydeligt.

Den anden effekt er en forbedret konkurrenceevne. Som følge af den lavere energipris fra fjernvarmeværket, har gartneriet mulighed for at skrue lidt ekstra op for varmen. Dette giver bedre kvalitet på deres produkter. Da kvalitet er et af gartneriernes vigtigste konkurrenceparametre, har det stor betydning for deres afsætningsmuligheder.

Casen beskriver tilskudsvirksomhedens gavn af investeringen på kort sigt. Heraf kan det udledes, at investeringen i sidste ende også giver den samfundsmæssigt gavnlige effekt, at gartneriet kan have et større antal medarbejdere, såfremt de viser sig konkurrencedygtige i fremtiden. Dette punkt er gartneriet ikke nået til endnu, men den formindskede risiko og det forbedrede forretningsgrundlag giver rigtig gode muligheder for at stå i denne gunstige fremtidige situation.

Case 2-2: Gartneriets tilslutning til fjernvarmenettet – til gavn leverandør, forbrugerne og miljøet

Gartneriets tilkobling til fjernvarmenettet har medført væsentlige gevinster for fjernvarmeværket, forbrugerne og miljøet.

For fjernvarmeværket har det givet besparelser og en mere stabil energiproduktion. Tilkoblingen har medført en øget varmeafsætning på 10-15 %, hvilket giver en besparelse på omkring to millioner kroner årligt. Det skyldes særligt, at værket kan køre mere optimalt med deres affaldsovn, hvilket giver mindre overskudsvarme især om sommeren. Tilslutningen har også forbedret værkets konkurrenceevne ved bud på affald til afbrænding. Det skyldes, at de kan køre med en mere stabil forbrænding hele året rundt, og dermed kan de forbruge en mere konstant mængde affald i stedet for at skulle omdirigere affald om sommeren.

For de øvrige forbrugere forventer fjernvarmeværket, at tilslutningerne på sigt enten vil medføre færre prisstigninger eller et prisfald på fjernvarme, hvis de får held med at tilslutte flere virksomheder. Miljøgevinsten skal findes i fjernvarmeværkets mere stabile energiproduktion. Hvor anlæget tidligere måtte lukke overskudsvarme ud i naturen om sommeren, kan de nu i stedet sende denne produktion ud til gartnerierne, som dermed ikke skal fyre med olie eller gas i denne periode. Tilkoblingen giver således samlet set en bedre udnyttelse af de forhåndenværende ressourcer, et mindre forbrug af fossile brændsler samt en gunstig økonomisk effekt for såvel fjernvarmeværket som gartneriet.

Den samlede case viser, hvor bredt man bør se på de afledte effekter af VE til proces tilskudsordningen, men også, at beskæftigelseseffekten formentlig ikke er blandt de primære afledte effekter allerede nu. Casens anden del, hvor der fokuseres på fjernvarmeleverandøren, viser, at der kan være betydelige og forskelligartede effekter i leverandørleddet.

Det er vigtigt, når man taler om potentielle beskæftigelseseffekter fra VE til proces tilskudsordningen at undersøge påvirkningen af værdikæden for investeringen, dvs. producenter, installatører og andre aktører involveret i konverteringen og forarbejdet hertil.

Case 3: Afledte effekter fra VE til proces – et overblik over værdikæden

VE til proces giver anledning til en omstillingsproces i tilskudsvirksomhederne, som aktiverer en række leverandører af anlæg, udstyr og serviceydelser. De gamle anlæg tages i nogle tilfælde ned, nye anlæg produceres, anlæg og udstyr skal transporteres og de nye anlæg skal gøres anvendelsesparat. Dette giver især aktiviteter hos lokale håndværkere, producenter af nye anlæg og vognmænd. Dertil kommer, at ansøgning til ordningen giver anledning til ekstraordinær anvendelse af rådgivere i forbindelse med ansøgningsprocessen, da virksomhederne ikke selv har kompetencerne eller tiden til at producere den fornødne dokumentation. Rådgivning er desuden tilskudsberettiget.

Udover de øgede aktiviteter, som giver værdi i hele leveringskæden, giver omstillingen til vedvarende energi også anledning til synergieffekter i de virksomheder, som foretager omstillingen. F.eks. kan nævnes at mange landmænd ved omstilling til halmfyr fra eksempelvis oliekedler bliver i stand til at anvende halm fra egen produktion som ofte blot ville blive pløjet ned. Dertil kommer de miljømæssige og økonomiske besparelser, der ligger i, at halmen, i tilfælde af at den ellers ville blive solgt, ikke længere skal fragtes andre steder hen, ligesom landmanden ikke længere skal bruge tid på at foretage aftaledannelse og koordinering desangående. I stedet anvendes halmen nu aktivt i produktionen på stedet. Tilsvarende skal den alternative energikilde f.eks. olie ikke forarbejdes og fragtes til virksomheden.

Selvom producenterne af vedvarende energianlæg nævner, at de har fået en økonomisk gevinst som følge af støtteordningen, bemærker de dog, at potentialet langt fra er blevet indfriet, samt at den øgede aktivitet endnu ikke har medført et behov for øget beskæftigelse i virksomhederne, men at aktiviteten dog styrker virksomhedernes eksistensgrundlag.

En producent vurderer, at op til 30 pct. af virksomhedens forretning kommer fra konverteringer med tilskud fra VE til procesordningen, og ved netop denne virksomhed er effekten af VE til procesordningen betydelig for virksomhedens forretningsgrundlag. Derfor konkluderes det, at VE til procesordningen understøtter virksomheder allerede nu, og derfor vil være medvirkende til øget beskæftigelse på sigt.

En anden producent nævner eksempelvis, at kun 10 pct. af de tilbud, som virksomheden har givet på VE-støttede anlæg, er blevet realiseret. Dette skyldes flere forhold bl.a. virksomhedernes likviditet. Dette drøftes nærmere i afsnit 4.4.1 om barrierer for ordningen. Hertil bemærker en producent, at mens landbruget er godt med, har det været svært at få den industrielle sektor i tale om VE investeringer.

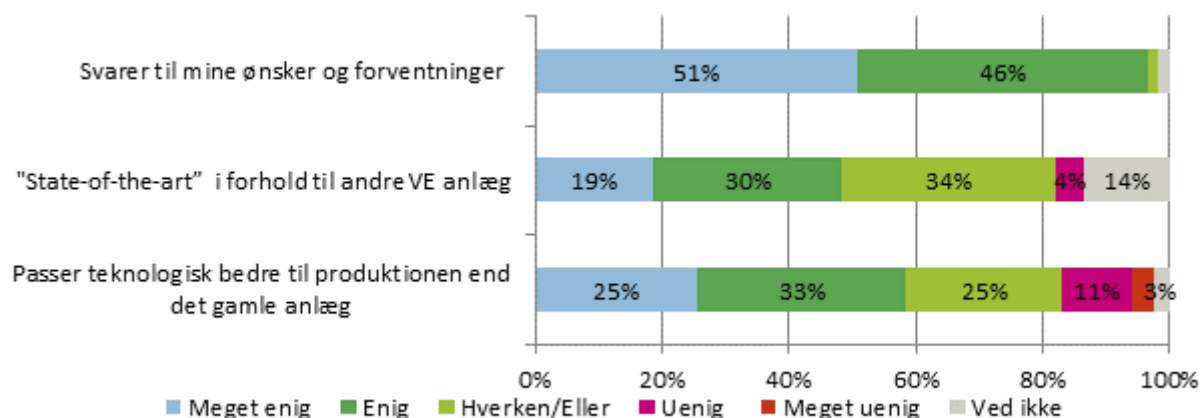
Casen har ikke fokus på, at der formentlig er en negativ beskæftigelseeffekt blandt producenter af fossile brændselsanlæg. Dette hører naturligvis til det samlede beskæftigelsesperspektiv, men er ikke undersøgt nærmere i forbindelse med analyseopgaven.

4.3.3.3 Teknologiuudvikling

I Figur 8 angiver 42 pct. af tilskudsvirksomhederne, at de med tilskud kunne få råd til en bedre eller mere avanceret teknologisk løsning, og at dette var en væsentlig motivation for at ansøge. Dette blev også omtalt i afsnit 4.2.1 om additionalitet.

En mere avanceret teknisk løsning formodes at kunne afspejle driftsøkonomiske overvejelser, f.eks. at virksomheden med et bedre anlæg kan automatisere produktionen, og herigennem opnå økonomiske gevinster. Svarene kunne dog også reflektere en anden, mere samfundsnyttig effekt, nemlig at VE til proces tilskudsordningen skubber til den teknologiske udvikling ved at understøtte brugen af bedste teknologi. For at undersøge dette nærmere er virksomhederne blevet bedt om at vurdere deres nye VE anlæg på udvalgte punkter.

Figur 11: Hvor enig er du i følgende udsagn om den energikonvertering (og effektivisering) som din virksomhed har gennemført med støttetilskud fra "VE til proces"? (N=118)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Det ses dels af figuren, at langt størstedelen har fået den teknologiske løsning, som de regnede med at få. Hermed må forventes, at virksomhederne har været inde over overvejelser om deres nye anlæg. Herudover ses det, at 49 pct. (19+30 pct.), af virksomhederne mener, at de har fået et "state-of-the-art" anlæg i forhold til andre VE anlæg. Sidst ses det, at 58 pct. (25+33 pct.),

mener, at anlægget passer bedre til produktionen end det gamle anlæg, hvilket er en væsentlig faktor i forhold til at vurdere om anlægget rent faktisk er "state-of-the-art" for virksomheden.

Tilskudsvirksomhedernes besvarelser er undersøgt nærmere gennem et casestudie, hvori udvalgte tilskudsvirksomheder uddyber, hvorfor de mener, at deres nye anlæg er "state-of-the-art", samt hvorfor anlægget passer bedre til deres produktion end det gamle anlæg.

Case 4: Øget brug af højteknologi giver større besparelser og styrket anvendelighed

Interviewede tilskudsvirksomheder fortæller, at deres valg af højteknologiske løsninger, som ville have været uden for rækkevidde uden VE til proces tilskudsordningen, har øget de energimæssige og økonomiske besparelser, samt mindsket ressourceforbruget til drift og vedligeholdelse af anlæggene. Desuden har løsningerne givet kvalitetsmæssige fordele som f.eks. øget holdbarhed på anlæggene og mere fleksibelt output fra anlæggene så de kan tilpasses produktionens behov mere smidigt.

Et eksempel på en sådan løsning er en landmand, som har valgt at konvertere fra oliefyrt til pillefyrt til opvarmning af grisestalde. Her har landmanden valgt en dyrere og mere højteknologisk løsning, som giver 25 % højere udnyttelse af træpillerne, og som er vedligeholdelsesfrit og selvkørende. Ud over at løsningen kræver mindre arbejde i det daglige har anlægget den kvalitet, at ydelsen er konstant og således ikke aftager hen mod jævnlige rensninger som mindre højteknologiske løsninger. Den konstante varme i staldene betyder, at landmanden kan bruge mindre foder, da dyrene skal benytte mindre energi for at holde varmen.

Et andet eksempel er en landmand, som har valgt at konvertere til en varmepumpeløsning til opvarmning af stalde, og som har valgt en løsning med justerbart output, som kan sikre konstant varme ved at skrue op og ned for outputtet efter behovet. Denne løsning giver frem for mindre højteknologiske løsninger den fordel, at varmepumpen ikke skal slås fra, hver gang den ønskede temperatur er nået, og at den derfor ikke får det effekttab, der ligger i at skulle starte op igen.

Casen underbygger og forklarer fint virksomhedernes besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen, og det er på denne baggrund nærliggende at konkludere, at VE til procesordningen skubber til den teknologiske udvikling gennem valg af bedste tilgængelige teknologi. Dette er dog en smule i kontrast til nogle af de interviewede rådgiveres og producenters vurdering af de støttede VE anlæg. Flere har været af den overbevisning, at der vælges udmærkede VE anlæg, men at der er plads til forbedringer, hvis man virkelig skal tale om "state-of-the-art" teknologi.

Rambølls og Viegand Maagøes medarbejdere har besøgt 10 tilskudsvirksomheder, som angiver, at de har valgt et "state-of-the-art" anlæg, for at undersøge anlæggene nærmere i forhold til andre tilgængelige løsninger, som vurderes at kunne passe til virksomheden.⁶

Konklusionerne fra besøgene er, at der valgt udmærkede teknologiske løsninger, som passer godt til den enkelte virksomheds produktion. Generelt er der valgt energieffektive løsninger.

I fire ud fra de 10 undersøgte tilfælde vurderes anlægget og dennes installation at være væsentlig bedre end gennemsnittet. Begrundelserne herfor er:

- Frekvensregulering der medfører en bedre end gennemsnitlig effektivitet
- Nyudviklet teknologi der sikrer 50-100 pct. bedre effektivitet
- Bedre end gennemsnitlig levetid
- Mere driftssikker løsning
- Begrænset behov for vedligehold og pasning
- God installation af anlægget på ejendommen, f.eks. god isolation der forhindrer varmetab

⁶ Der er undersøgt 5 biomasseanlæg, 3 varmepumper og 2 solcelleanlæg.

I seks tilfælde vurderes løsningen at være udmærket men gennemsnitlig. Baggrunden for vurderingerne er enten, at den samlede løsning kunne være mere effektivt eller at anlægget er gennemsnitligt. Eksempler herpå er:

- Køleanlæg med solcelle el, men med manglende udnyttelse af kondensatorvarme – i det aktuelle eksempel produceres rumopvarmning af en gaskedel placeret ca. 10 m fra køleanlæg
- Køleanlæg med solcelle el, men forskellig drift af parallelt kørende kompressorer – for det meste ofte kan opnås en bedre virkningsgrad ved at køre med samme hastighed
- Mulighed for højere virkningsgrad med stempelkompressorer i varmepumper, men andre typer kan være billigere
- Begrænset fokus på at køre med lavest mulige temperaturer i varmeanlæg
- Manglende supplering af varmtvandsbeholdere med el patron i sommerhalvåret
- Forurening fra anlæg kunne være undgået med valg af alternativt anlæg
- Gennemsnitlig levetid
- Gennemsnitlig driftssikkerhed
- Mulighed for højere virkningsgrad med valg af alternativt anlæg

I forlængelse af sidste punkt skal tilføjes, at virksomheder, der har valgt biomasseanlæg, ofte har valgt anlæg på baggrund af match med virksomhedens produktion. Der vælges typisk et halmfyr, hvis der er bemanding til vedligeholdelse og pasning samt hvis landmanden selv har halm til rådighed, hvorimod der typisk vælges et mere driftssikkert og pasningsfrit træpillefyr, hvis der ikke er bemanding eller halm til rådighed. Dette har i nogle tilfælde betydet, at virksomhederne har valgt et mindre energieffektivt anlæg end tilgængeligt.

Det blev bemærket ved varmepumpe- og solcelleanlæg, at der flere steder er bimålere på el men ingen køle- eller varmemålere. Dette bevirker, at man ikke kan holde øje med effektiviteten af anlæggene og heller ikke kan konstatere, hvorvidt et anlæg lever op til forventningerne herom. Det ville være relevant information i forhold til et øget vidensgrundlag om bedste teknologi. Samtidig kunne måling af effektiviteten give basis for at vurdere effekterne af VE til proces tilskudsordningen mere nøjagtigt. Det ville dog kræve en ekstra indsats af såvel myndighed som virksomhed, som ligger uden for ordningens primære fokus. Hvis Energistyrelsen alligevel ønsker at opnå denne viden, kunne der overvejes et pilotprojekt, hvor ydelse og effektivitet på udvalgte og typiske anlæg følges over en periode på 1-2 år, frem for en komplet udrulning af målere.

De valgte løsninger ville i de fleste tilfælde være af ringere kvalitet, hvis ikke virksomhederne havde fået tilskud fra VE til proces tilskudsordningen. Ordningen har derfor medført valg af bedre teknologi, men ordningen kan kun siges i nogle tilfælde at have skubbet til den teknologiske udvikling. Såvel interviewede rådgivere og producenter vurderer, at der skal efterspørgsel efter langt mere højteknologiske anlæg til at skubbe til udviklingen. En øget aktivitet vurderes således ikke at være tilstrækkelig i sig selv.

VE til proces tilskudsordningen giver mulighed for at gennemføre energieffektiviseringstiltag i forbindelse med konvertering. Nogle af de interviewede rådgivere har peget på, at ordningen måske giver lidt for brede rammer i forbindelse med effektiviseringstiltag. Det blev bemærket ved besøg ved virksomheder, som har gennemført energieffektiviseringstiltag, at disse typisk ikke havde noget med konverteringen at gøre. Det er Rambølls vurdering, at effektiviseringstiltagene kunne være gennemført via energiselskabernes forpligtelser.

Det blev noteret af Rambøll ved besøgene, at virksomhederne i overvejende grad havde brugt rådgivning til ansøgningen men ikke til valg af den pågældende løsning. Det er således gennemgående, at der kun er modtaget lidt eller ingen teknisk rådgivning. Eventuel teknisk rådgivning er typisk givet af producenten. Eftersom alle anlæggene vurderes at være udemærkede løsninger, kan det ikke konkluderes, at dette har haft negative konsekvenser. Det er dog skønnet, at en overordnet teknisk vurdering i flere tilfælde kunne have øget kvaliteten af den samlede løsning.

4.3.3.4 Fokus på og viden om vedvarende energi til procesformål

Brancheorganisationer, rådgivere og tilskudsvirksomheder er blevet interviewet om et potentielt øget fokus på og viden om vedvarende energi til procesformål. Brancheorganisationer og rådgivere med relation til landbruget har forklaret, at dette erhverv allerede før VE til proces tilskudsordningen havde fokus på og stor viden om vedvarende energi. De interviewede stiller sig derfor tvivlende overfor, at VE til proces tilskudsordningen skulle have rykket væsentligt herpå.

Store såvel som mindre industri- og landbrugsvirksomheder, som er blevet interviewet i forbindelse med analysen, fortæller samstemmende, at de havde godt kendskab til de vedvarende energiløsninger før ordningens ikrafttræden. Kun enkelte virksomheder fortæller, at ordningen har skubbet bag på en afsøgning af mulighederne og derved givet anledning til ny viden om virksomhedens konkrete muligheder inden for vedvarende energi til procesformål.

Brancheorganisationer relateret til industrien fortæller, at fokus på vedvarende energi ikke er så udbredt blandt deres mindre medlemsvirksomheder. De fortæller også, at VE til proces tilskudsordningen formentlig ikke har påvirket dette, og at de mindre industrivirksomheder derfor stadig i overvejende grad er uopmærksomme herpå. Dette forklares f.eks. med, at virksomhedernes fokus er andre steder end energikonverteringer og tilskudsordninger, men også, at man med de informationsindsatser, der er udført i relation til VE til procesordningen, ikke har formået at nå de mindre industrivirksomheder. Til sammenligning er de mindre landbrugsvirksomheder nået gennem brancheorganisationer og rådgivere, som historisk har været meget tæt på landbrugserhvervet. Samme nærhed mellem medlemsorganisationer og medlemmer findes ikke i industrien.

Disse udtalelser understøttes umiddelbart af resultaterne om kendskab til VE til procesordningen (jf. afsnit 4.1), hvor det var tydeligt, at kendskabet blandt de små virksomheder er mindre end blandt større virksomheder.

En producent af VE anlæg oplever det som en udfordring at finde den rette metode til at tilgå industrien. Den interviewede fortæller, at det er svært at få dem til at tænke på alternative energiløsninger, og derudover kan industrivirksomhederne også være i tvivl om, hvor i deres produktion, der bruges procesenergi.

4.3.3.5 Miljø og klima

31 pct. af tilskudsvirksomhederne angiver i Figur 8 overvejelser om klima og miljø som motivationsfaktorer for at investere i VE teknologi. Dette er modstridende med brancheorganisationernes og rådgivernes vurderinger, da disse generelt har udtrykt, at det næppe er klima- og miljømæssige overvejelser, der motiverer virksomhederne.

Uanset om klima og miljø har været en motivation for virksomhederne, vides det, at CO₂ udledningen er blevet reduceret gennem VE til proces tilskudsordningen, jf. afsnit 4.2 om specifikke effekter. Det er samtidig størstedelen af de adspurgte tilskudsvirksomheder (89 pct.), der vurderer, at deres VE anlæg forurener mindre end det gamle anlæg drevet af fossile brændsler. Her skal man huske på, at dette blot er en formodning.

4.3.3.6 Virksomhedernes image

Kun et mindretal af tilskudsvirksomhederne (14 pct. i henhold Figur 8) angiver image som en årsag til konvertering. De interviewede brancheorganisationer og rådgivere mente da også kun, at nogle enkelte virksomheder har haft forbedret image som sekundær motivationsfaktor.

Ca. 25 pct. af tilskudsvirksomheder angiver senere i spørgeskemaundersøgelsen, at de rent faktisk har opnået en positiv effekt på virksomhedens image som følge af konverteringen. Dette er en større andel, end dem som forventede dette.

4.4 Ordningens erhvervsvenlighed

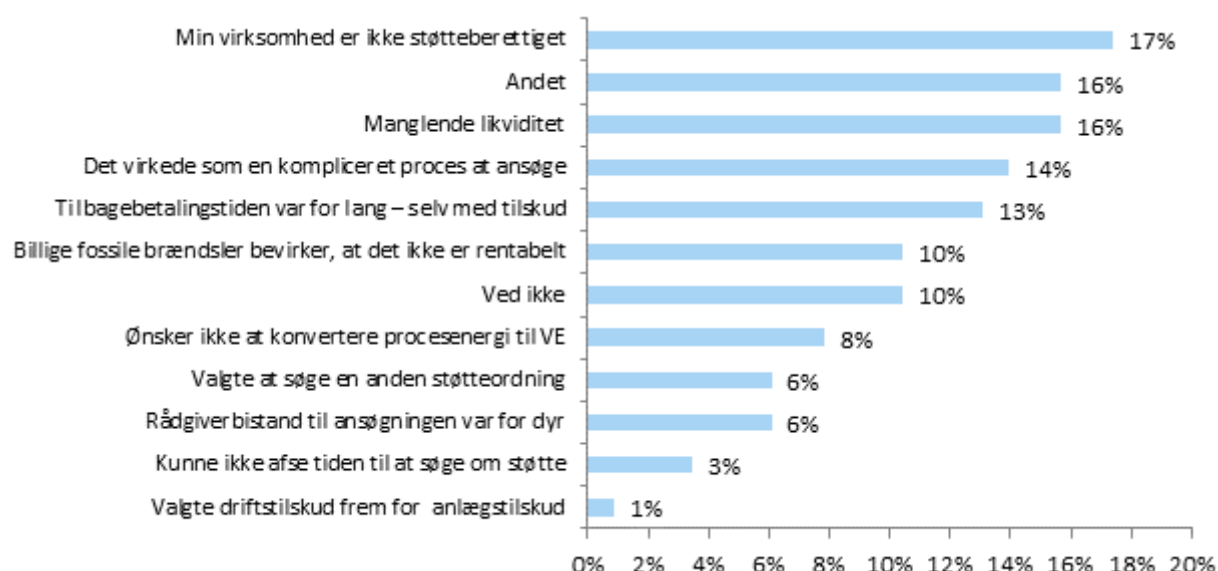
Når der tales om erhvervsvenlighed, menes der særligt ordningens tilgængelighed over for potentielle ansøgere. Erhvervsvenligheden påvirkes af ordningens oplevede relevans blandt målgruppen, barrierer for ansøgning, den administrative praksis om ordningen under og efter selve ansøgningsprocessen samt ordningens rammebetingelser.

4.4.1 Relevans og barrierer

Ordningens oplevede relevans eller attraktivitet overfor virksomheder samt oplevede barrierer for ansøgning er undersøgt gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv. Alle virksomheder, uanset kendskab til VE til proces tilskudsordningen, er blevet spurgt om deres vurdering af, hvorvidt VE til proces tilskudsordningen er en relevant tilskudsordning for dem.

Blandt virksomheder *med* kendskab til ordningen skal frasorteres eventuelle virksomheder, som allerede har ansøgt om tilskud fra VE til proces tilskudsordningen. Ud af 141 virksomheder med kendskab til VE til proces tilskudsordningen angav 14, at de har søgt om tilskud. De resterende 127 virksomheder er spurgt om, hvorfor de ikke har søgt om tilskud fra ordningen. Virksomhedernes svar fremgår nedenfor.

Figur 12: Hvorfor har du ikke søgt om tilskud fra "VE til proces"? (N=127)

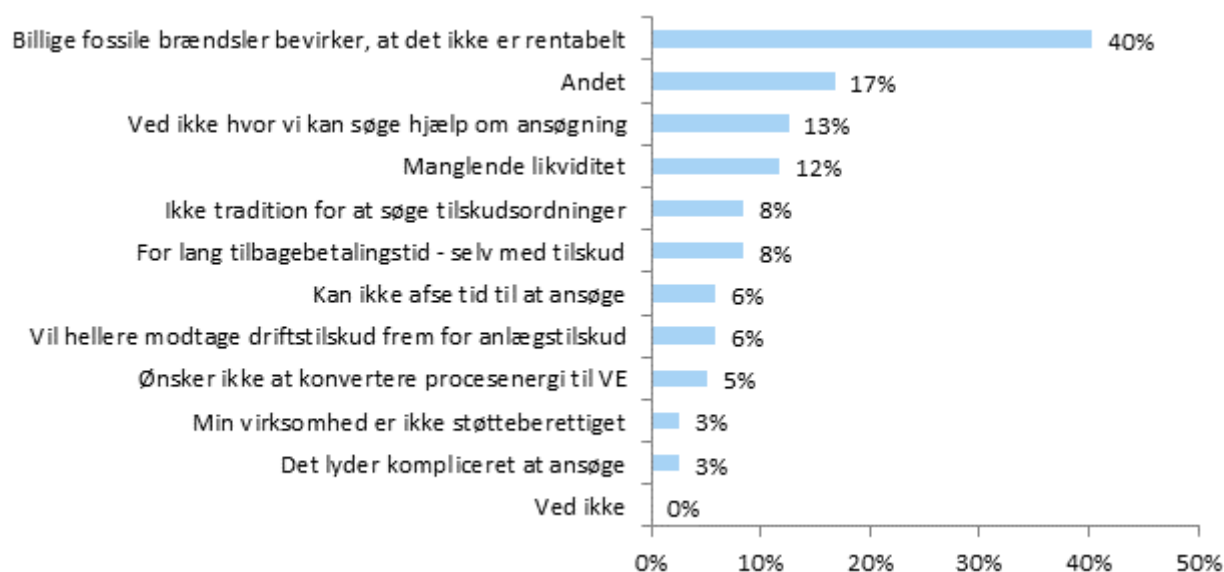
Noter: Virksomhederne kunne vælge flere svarmuligheder. Derfor summer figuren ikke til 100 pct.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

Virksomheder *uden* kendskab til VE til proces tilskudsordningen blev i spørgeskemaundersøgelsen kort introduceret til ordningen, hvorefter de blev bedt vurdere, om ordningen lyder relevant for dem. Kun 7 ud af 164 virksomheder svarede ja til dette spørgsmål, 119 svarende nej og 38 svarede ved ikke.

Der er behov for at undersøge de negativt indstillede respondenternes besvarelser nærmere for at få deres vurdering af ordningens relevans. Respondenternes besvarelser på, hvorfor VE til proces tilskudsordningen ikke lyder relevant ses i næste figur.

Figur 13: Hvorfor lyder ordningen ikke relevant for din virksomhed (N=119)

Noter: Virksomhederne kunne vælge flere svarmuligheder. Derfor summer figuren ikke til 100 pct.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

Besvarelserne fra virksomheder med og uden kendskab til VE til proces tilskudsordningen gennemgås samtidig. Det ses af figurerne, at VE til proces tilskudsordningen i sig selv vurderes at være relevant af mange af de adspurgte virksomheder, som er støtteberettiget, men også at der er en række barrierer for at ansøge.

Følgende besvarelser tolkes som et udtryk for, at ordningen ikke er relevant for virksomheden:

- Virksomheden er ikke støtteberettiget (hhv. 17 og 3 pct.)
- Billige fossile brændsler bevirker, at det ikke er rentabelt (hhv. 10 pct. og 40 pct.)
- Ønsker ikke at konvertere procesenergi til VE (hhv. 8 pct. og 5 pct.)
- Ingen tradition for at søge tilskudsordninger (8 pct.)
- Valgte/ vil vælge driftstilskud frem for anlægstilskud (hhv. 1 pct. og 6 pct.)
- Andet (hhv. 16 pct. og 17 pct.) hvor flere virksomheder f.eks. uddyber, at de ikke finder ordningen relevant, at de synes virksomheden er for lille til at søge eller lignende.

Virksomheder, som angiver, at billige fossile brændsler gør det urentabelt at konvertere, kunne potentielt finde VE til proces tilskudsordningen relevant på et senere tidspunkt, såfremt brændselspriserne stiger. Dette vurderes dog at have en væsentlig indvirkning på ordningens relevans. Denne vurdering understøttes af flere af de interviewede brancheorganisationer og rådgivere.

De resterende begrundelser for ikke at søge, vurderes ikke at være udtryk for, at ordningen er irrelevant for virksomheden, men at der er barrierer for ansøgning, f.eks. manglende likviditet (hhv. 16 pct. og 12 pct.), oplevelse af komplicerede ansøgningsprocedurer og mangel på indsigt i ansøgningsprocedurerne (hhv. 14 pct. og 13 pct.), lang tilbagebetalingstid (hhv. 13 pct. og 8 pct.), dyr rådgivningsbistand (6 pct.) og virksomheder med mangel på tid (hhv. 3 pct. og 6 pct.). Oplevelsen af komplicerede ansøgningsprocedurer og dyr rådgivning omtales nærmere i afsnit 4.4.2 om ordningens administrative producerer.

Den vurderede eller oplevede relevans af ordningen varierer ikke som sådan på tværs af geografi opdelt efter regionsgrænserne.

Der er dog relativt flere virksomheder inden for brancherne handel og privatservice, der vurderer VE til proces tilskudsordningen som irrelevant for dem. Dette er formentlig korrekt vurderet, da virksomheder inden for disse brancher har et mere begrænset forbrug af procesenergi end virk-

somheder inden for landbrug og industri. Blandt respondenterne i disse brancher angiver relativt store andele, at virksomheden ikke er støtteberettiget, da denne ikke har en decideret produktion eller på anden måde anvender procesenergi.

Der ses også en tendens til, at de mindre virksomheder, såvel mikro virksomheder med under 10 ansatte samt små virksomheder med op til 50 ansatte, finder ordningen mindre relevant end de større virksomheder. Dette begrundes dog i høj grad med, at det virker kompliceret at søge, og at rådgiverbistand vurderes for dyrt. Her er der således tale om barrierer, som potentielt kunne ændres.

4.4.1.1 Særlige barrierer for mindre virksomheder

Manglende likviditet er blevet fremhævet som en meget central barriere af størstedelen af de interviewede brancheorganisationer og rådgivere, særligt for små virksomheder. Dette blev også berørt i afsnit 4.2.1, hvor ordningens additionalitet netop blev underbygget med, at støttetilskuddet åbnede muligheder for mellemfinansiering gennem banklån.

Mangel på likviditet blev også fremhævet som en udfordring af en producent af VE anlæg, som har bemærket, at kun omkring 10 pct. af de tilbud, som producenten giver på konverteringer med tilskud fra VE til proces tilskudsordningen, realiseres. Det vurderes, at egenbetalingen og mellemfinansieringen fortsat er for stor, til at mange virksomheder har råd til at lave en sådan investering.

Investeringen stiller krav om god likviditet i virksomhederne, da tilskuddet først udbetales efter færdiggjort projekt. Selvom dette er almindelig og rimelig praksis, kan det betyde, at nogle virksomheder med presset økonomi ikke kan få det til at hænge sammen i mellemtiden. Flere virksomheder er desuden i den ugunstige situation, at likviditeten ikke kan tilvejebringes gennem banklån, selv med tilskud fra VE til proces tilskudsordningen og evt. ratevis udbetaling af tilskuddet. Der kan laves aftale om direkte udbetaling af tilskud til virksomhedens pengeinstitut, hvorved der stilles en form for sikkerhed for lånet. Denne mulighed har ikke været omtalt af de interviewede interessenter, hvilket muligvis skyldes begrænset kendskab til denne mulighed. Dette kan dog ikke vides med sikkerhed, da der ikke er spurgt ind hertil.

Der er mulighed for ratevisudbetaling af tilskuddet, når tilskuddet er over 500.000 kr. Virksomhederne, som producenten henviser til, er dog mindre virksomheder og landbrug, som gennemfører mindre investeringer med tilskud under 500.000 kr.

4.4.1.2 Særlige barrierer for større virksomheder

Større virksomheder oplever også barrierer for ansøgning. Dette har været tilfældet for tre virksomheder, som er interviewet i forbindelse med analyseopgaven. To af disse virksomheder vil gerne anvende ordningen men møder barrierer i sådan grad, at ansøgning ikke er blevet en realitet. Barriererne er af såvel ekstern som intern karakter.

For den ene virksomhed har det hidtil været en ugunstig markedsudvikling, der har påvirket virksomhedens mulighed for at konvertere deres procesenergi til vedvarende energi. Fremadrettet står virksomheden overfor en langt gunstigere udvikling på markedet, og virksomheden forudser behov for kapacitetsudvidelse, og sådan en investering kan ikke dækkes af VE til proces tilskudsordningen i henhold til virksomheden. I denne forbindelse oplyser Energistyrelsen, at meromkostninger kan dækkes, såfremt der ansøges om tilskud.

For den anden virksomhed er den primære barriere intern. Virksomhedens andre aktiviteter er under pres, og derfor afses størstedelen af investeringspuljen til disse dele af virksomheden med henblik på at understøtte de pressede dele af forretningen. Denne forfordeling bevirker, at der ikke er råd til at konvertere virksomhedens procesenergi. Dette nævnes også som en barriere af

den tredje større virksomhed, som er interviewet om emnet. Her blev barrieren dog overvundet, og virksomheden har ansøgt og fået tilsagn.

4.4.1.3 Særlige barrierer for industrien

Det blev beskrevet i afsnit 4.1, at kendskabet til VE til proces tilskudsordningen er næsten lige så udbredt i industrien som i landbruget. Derfor forekommer det bemærkelsesværdigt, at ordningen er anvendt langt mere i landbruget. Dette peger på særlige barrierer for industrien.

Industriens brancheorganisationer peger på, at virksomhederne, selvom de kender ordningen, muligvis ikke har en tilstrækkelig forståelse herfor. Brancheorganisationerne vurderer hertil, at industrivirksomheder ofte mangler viden for at kunne gennemføre energiprojekter i deres virksomhed, og at virksomhedernes forudsætninger og muligheder for at tilegne sig den nødvendige viden muligvis ikke er gode nok.

Brancheorganisationerne knyttet til landbruget har berettet om, hvordan rådgivere tilknyttet landbruget har været centrale i forhold til landbrugets ansøgningsaktivitet. Gennem interviews med industrivirksomheder, som rent faktisk har søgt om og fået tilskud fra VE til proces tilskudsordningen, er der identificeret en form af mistillid over for rådgivere og en tilbageholdenhed for at bruge rådgivere, hvorimod landbruget har fundet brugen af rådgivere helt naturlig. Dette er f.eks. identificeret, når en virksomhed udtaler, at de ikke mener, at rådgiveres input er validt eller har nogen værdi for dem.

Heri skal muligvis findes den centrale barriere for industrien, nemlig at industrivirksomhederne ikke har samme forudsætning som landbruget for at få formidlet ordningens relevans fra fagkyndige. Dette understøttes af interviews med brancheorganisationer og rådgivere. Da der kun er få mindre industrivirksomheder, som indtil nu har søgt om tilskud fra VE til proces tilskudsordningen, kan man heller ikke forvente samme formidling af ordningen fra industrivirksomhed til industrivirksomhed, som formentlig er sket inden for landbruget, jf. afsnit 4.1.

4.4.2 Administrative procedurer under og efter ansøgning

Virksomheder skal indsende en ansøgning for at kunne komme i betragtning til tilskud. Rambøll har gennemgået krav til ansøgningsmaterialet og dertilhørende dokumentation, proceduren for ansøgning samt tilgængeligt vejledningsmateriale med henblik på at vurdere erhvervsvenligheden af disse.

Den overordnede vurdering af vejledning og ansøgningsmateriale er, at det er godt struktureret og særligt vejledningen er grundig og detaljeret, men som følge heraf også omfattende. Det vil formentlig være svært for ansøgere, der ikke er vant til ansøgningsprocedurer, at overskue. For personer, som har en smule erfaring med ansøgningsprocedurer, bør det ikke være en for stor opgave at udfylde ansøgningsregnearket og projektbeskrivelsen. Set i forhold til andre støtteordninger, som Rambøll har erfaring med, såvel støtteordningen inden for energisektoren som i andre brancher, er ansøgningsarbejdet mindre tids- og ressourcekrævende krævende.

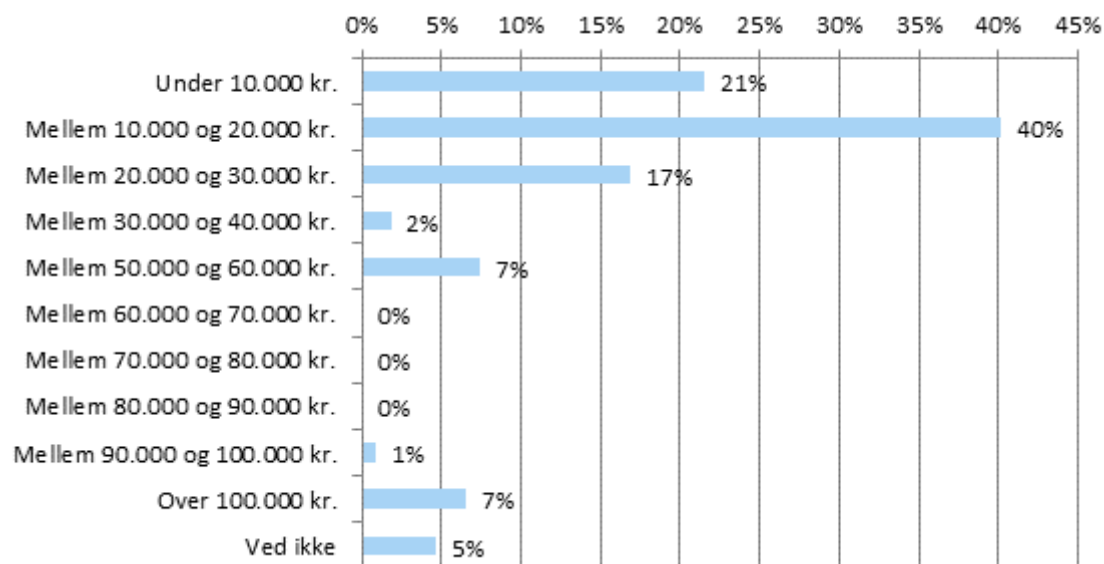
Det blev bemærket af Rambøll ved gennemgang af vejledningsmaterialet til ansøgning, at dette ikke forholder sig til emner som smartgrid løsninger, prioriteringerne af anlægstyper til forskellige situationer samt mulighed for levering af overskudsvarme fra varmepumpeanlæg til fjernvarmenettet eller naboer. Disse emner ligger uden for det umiddelbare fokus for vejledningen, og skulle nok nærmere overleveres til tilskudsvirksomheder til inspiration, da stillingtagen til sådanne emner indeholder et potentiale for øget besparelser og nedbringelse af det samlede energiforbrug. Energistyrelsen kan overveje at udbygge vejledningen med inspirationsafsnit herom eller på anden måde inspirere tilskudsvirksomhederne herom.

Et vigtigt element i vurderingen af erhvervsvenligheden er ansøgernes oplevelse af de administrative procedurer.

91 pct. af de adspurgte tilskudsvirksomheder brugte en rådgiver til ansøgningsproceduren, mens kun 65 pct. brugte en rådgiver til udbetalingen. Der er således en tendens til, at virksomhederne ikke tilgår de administrative procedurer omkring VE til proces tilskudsordningen på egen hånd.

Virksomhederne, der har brugt rådgiverbistand, er blevet bedt om, at angive det samlede konsulenthonorar for rådgivningsydelserne, se næste figur.

Figur 14: Hvad beløb konsulenthonoraret sig til (ekskl. moms)? (N=107)

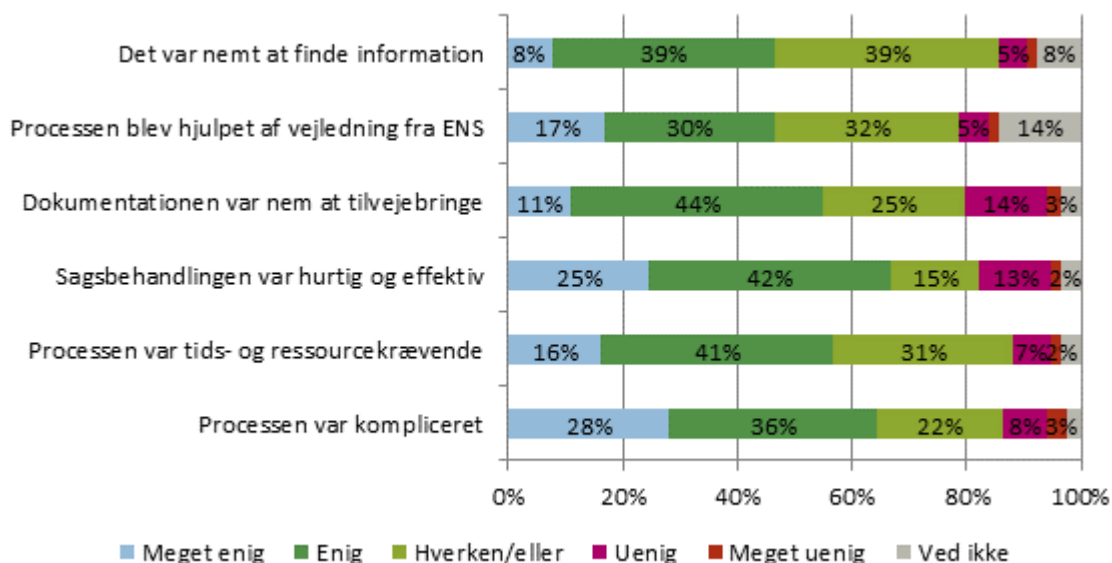
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Langt størstedelen af virksomhederne angiver, at konsulenthonoraret ligger i spændet op til 30.000 kr. Virksomhederne, som har anvendt større beløb, over 50.000 kr., har alle modtaget over en halv mio. kr. i tilsagn. I dette honorar findes også eventuelt honorar til energigennemgang, og man kunne formode, at virksomheder med større projekter har brugt ressourcer på en teknisk indpasning. Dette er dog ikke undersøgt nærmere og er derfor blot en formodning.

I Figur 12 angav 6 pct. af virksomhederne, at de finder rådgivningsbistand dyr, og at dette var en årsag til ikke at søge. Rambøll vurderer dog ikke, at de faktiske beløb brugt på rådgiverbistand er urimeligt høje, særligt sammenholdt med projekternes og tilsagnenes størrelse. Figur 12 baseres på virksomheder, som ikke har søgt om tilskud fra VE til procesordningen. Det kunne derfor formodes, at virksomhederne ikke kender til muligheden om at få støtte til rådgiverhonoraret. Dette er, igen, blot en formodning.

Tilskudsvirksomhedernes vurderinger af ansøgningsprocessen vises i næste figur.

Figur 15: Hvor enig er du i følgende udsagn om ansøgningsprocessen? (N=118)

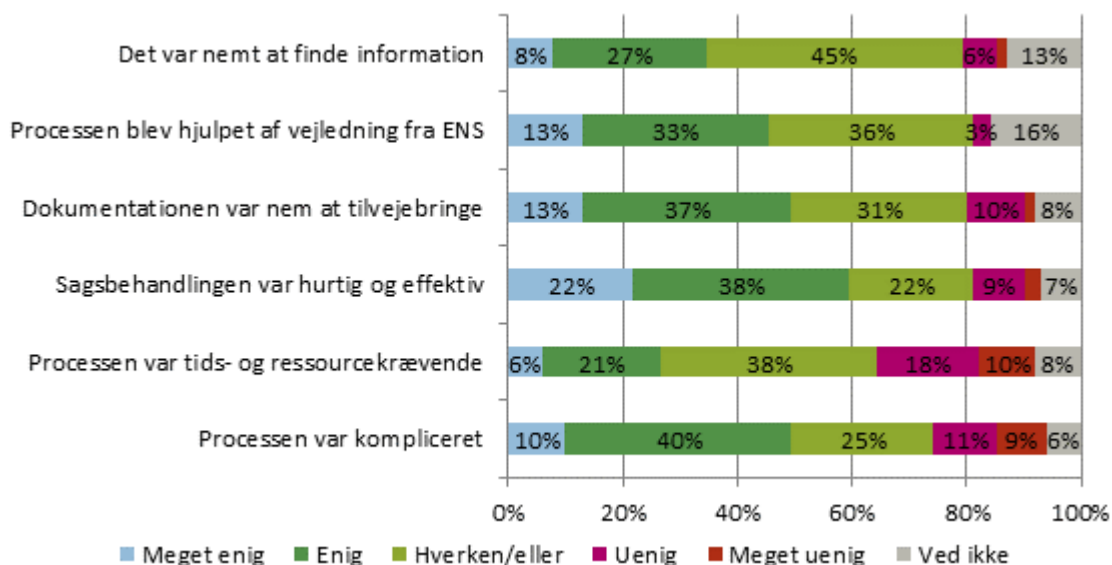
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Virksomhederne erklærer sig i høj grad enig med såvel de positivt og negativt ladede udsagn om ansøgningsproceduren. Særligt er mange enige i, at processen var kompliceret at overskue for virksomheden selv. Dette stemmer overens med virksomhedernes udbredte brug af rådgivere.

Til gengæld mener virksomhederne også i høj grad, at processen hjælpes på vej af Energistyrelsen, samt at sagsbehandlingstiden er hurtigt og effektiv. Flere tilskudsvirksomheder har ved interview givet en samlet vurdering af proceduren som rimelig set i forhold til det tilskud, som opnås. De interviewede rådgivere er i nogen grad enige heri. Nogle vurderer, at den samlede sagsbehandlingstid kan forekomme lang for virksomhederne, og at dokumentationskravene forekommer en smule høje, mens andre mener det modsatte.

Virksomhedernes vurderinger af udbetalingsprocessen vises i det følgende.

Figur 16: Hvor enig er du i følgende udsagn om udbetalingsprocessen? (N=101)

Note: Kun tilskudsvirksomheder med afsluttede sager har besvaret spørgsmålet om udbetalingsprocessen.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Tilskudsvirksomhederne er også enige i udsagnene om udbetalingsproceduren, uanset om de er af positiv eller negativ karakter. En væsentlig forskel i forhold til vurderingen af ansøgningsproceduren er, at langt færre er meget enige i, at processen er kompliceret, og flere er meget uenige i udsagnet. Dette underbygges af de interviewede rådgivere og tilskudsvirksomheder.

De interviewede rådgivere har frembragt nogle forslag, som muligvis kunne øge erhvervsvenligheden i ansøgnings- og udbetalingsprocessen. Disse er:

- Øget brug af standardpriser for brændsler i ansøgningsregnearket
- En samlet opsummering af energibesparende tiltag i ansøgningsregnearket, så det bliver mere gennemsigtigt, hvad det enkelte tiltag bidrager med i det samlede regnestykke
- Øget grad af differentiering af ansøgnings- og dokumentationskrav for projekter af forskellig størrelse med henblik på at lette den administrative byrde relativt for de mindre projekter
- En FAQ liste på hjemmesiden

En rådgiver forespurgte på muligheden for ikke at skulle benævne eller beskrive oplysninger i projektbeskrivelsen, som ligeledes findes i ansøgningsregnearket og i vedlagt dokumentation. Da projektbeskrivelsen bl.a. bruges til at beskrive og forklare dokumentation for angivne oplysninger, er dette dog ikke muligt. På baggrund af interviewet vurderes dette desuden at være af mindre tidskrævende karakter for rådgiveren.

Flere af forslagene er justeringer af ansøgningsregnearket. Det skal i den forbindelse nævnes, at det er forskelligt fra rådgiver til rådgiver, om de finder ansøgningsregnearket brugervenligt eller ej. Ansøgningsregnearket blev justeret i efteråret 2014, og de rådgivere, som har anvendt den gamle version af regnearket, fortæller, at justeringerne har øget overskueligheden en smule.

Langt størstedelen af tilskudsvirksomhederne er landbrug af mindre størrelse, hvilket gør det svært at sige noget endegyldigt om andre typer virksomheder, pga. et begrænset antal besvarelser. Undersøgelsen peger dog på, at landmændene i højere grad bruger rådgivere til ansøgnings- og udbetalingsproceduren.

Brancheorganisationerne og rådgiverne inden for landbrugserhvervet har forklaret, at landmænd i høj grad har tradition for at bruge rådgivere fra deres lokale medlemsorganisationer og for den sags skyld også søge tilskudsordninger gennem disse rådgivere. Landmændenes forholdsmæssige større brug af rådgivere betyder således ikke nødvendigvis, at landbrugsvirksomhederne generelt har fundet ordningens administrative procedurer mindre erhvervsvenlige end øvrige virksomheder. Der kan blot være tale om tradition for at bruge rådgivere.

En opdeling af besvarelserne vist i de to foregående figurer peger dog på, at landbrugsvirksomhederne i gennemsnit finder ansøgnings- og udbetalingsprocessen mere kompliceret end andre virksomhedstyper. Det ser også ud til, at de andre typer af virksomheder i højere grad afhjælper udfordringer gennem kontakt til Energistyrelsen, sandsynligvis fordi andre virksomhedstyper end landbrugsvirksomheder i mindre grad har benyttet rådgivere til ansøgnings- og udbetalingsprocessen.

Foruden ansøgning og udbetaling er der til VE til proces tilskudsordningen knyttet administrative procedurer om stikprøvevise tilsyn. Der er ikke foretaget tilsyn, og procedurerne til disse tilsyn kan derfor ikke vurderes i forbindelse med denne analyseopgave. Der er dog planlagt tilsyn af Energistyrelsen.

4.4.3 Ordningens rammebetingelser

VE til proces tilskudsordningen er underlagt nogle rammebetingelser, hvoraf nogle kan revurderes, mens andre er fastlagte. Af fastlagte rammebetingelser kan f.eks. nævnes tilskuddets andel af investeringen, som er afhængig af EU's rammer.

VE til proces tilskudsordningen stiller krav om energieffektivitet i investeringerne, dvs. den mængde fossil energi, der erstattes i forhold til investeringen. Den maksimale støtte beregnes som mængden af omlagt fossilt energi målt i GJ ganget med 230 kr. per GJ svarende til 23 kr./GJ i 10 år. Denne rammebetingelse er ifølge brancheforeningerne og rådgivningsvirksomheder ikke et krav, som indtil nu har haft væsentlig indvirkning på den enkelte investering. Heraf tolkes umiddelbart, at rammebetingelsen er erhvervsvenlig i den forstand, at den ikke hindrer eller besværliggør ansøgning.

VE til proces tilskudsordningen har, som beskrevet i afsnit 4.2.2, et krav om rentabilitet. Kravet om rentabilitet, dvs. minimum 2 års simpel tilbagebetalingstid inklusiv støtte, vurderes heller ikke at være en hindring for ansøgning, da en stor del af virksomhederne vil acceptere en længere tilbagebetalingstid end 2 år.

En anden rammebetingelse for VE til proces tilskudsordningen er, at tilskudsvirksomheder modtager tilskud til rådgivningsydelser forbundet med konverteringen, inkl. ansøgningsprocessen. Da langt de fleste virksomheder har haft behov for at anvende en rådgiver i forbindelse med ansøgning og nogle i forbindelse med udbetaling, vurderes denne betingelse at være med til at øge ordningens erhvervsvenlighed.

Det hører med til det samlede billede, at tilskudsvirksomhederne, til trods for udbredt brug af rådgivere til de administrative procedurer, kun i mere begrænset omfang tilkøber teknisk rådgivning. Dette blev beskrevet nærmere i afsnit 4.3.3.3. Implikationen af dette er, at statsstøttekroner er med til at sikre uddeling og dermed afløb af samme, men ikke nødvendigvis understøtter valg af bedre teknologiske løsninger.

En sidste rammebetingelse er muligheden for ratevisudbetaling af tilskuddet, når tilskuddet er over 500.000 kr. Dette er med til at øge ordningens erhvervsvenlighed, men som beskrevet i tidligere afsnit, er det ikke kun virksomheder med store projekter, som potentielt kunne drage nytte af denne mulighed.

BILAG 1 SUPPLERENDE METODE- OG DATABESKRIVELSE

I dette bilag går i dybden med de forskellige metoder til primær dataindsamling, dvs. data indsamlet specifikt til denne analyseopgave.

Der findes et overblik over anvendte metoder til primær dataindsamling og omfanget af dataindsamlingen i tabellen nedenfor. Efterfølgende beskrives de forskellige tilgange samt informanterne og respondenterne, som har bidraget til undersøgelsen.

Table 5: Gennemførte interviews og respondenter i spørgeskemaundersøgelser

Metode og datakilde	Antal interviews/ respondenter
Interviews med brancheorganisationer	6 interviews
Interviews med rådgivningsvirksomheder	8 interviews
Interviews med producenter og installatører af anlæg	3 interviews
Interviews med tilskudsvirksomheder	34 interviews
Spørgeskemaundersøgelse med tilskudsvirksomheder	118 respondenter
Spørgeskemaundersøgelse med udsnit af dansk erhvervsliv	305 respondenter

Interviewene har i nogle tilfælde været af eksplorativ karakter, hvor de i andre tilfælde har haft til formål at undersøge et specifikt emne eller en case. Nogle interviews har bidraget til flere emner eller cases. En oversigt over antallet af interviews til hvert emne eller case er indsat nedenfor.

Table 6: Gennemførte interviews per specifikt emne eller case

Emne/ case	Antal interviews
Additionalitet blandt små tilskudsvirksomheder	14 interviews
Barrierer for mellemstore og store virksomheder	3 interviews
Case om økonomiske besparelser/ bundlinjeeffekter	10 interviews
Case om forbedret konkurrenceevne og øget beskæftigelse hos gartneri og fjernvarmeleverandør	2 interviews
Case om forbedret konkurrenceevne og øget beskæftigelse hos producenter	6 interviews
Case om teknologiudvikling	20 interviews
Case om øget viden om og fokus på vedvarende energi	14 interviews

1.1 Interviews med brancheorganisationer

Brancheorganisationer er interviewet for at få et indledende og overordnet indblik i analyseopgavens centrale emner og fokuspunkter. Gennem brancheorganisationerne fås adgang til såvel brancheorganisationens egne holdninger til og erfaringer med VE til proces tilskudsordningen samt et indblik i brancheorganisationens medlemmers holdninger og erfaringer.

Enkelte brancheorganisationer er kontaktet flere gange i analyseopgavens forløb for at få uddybet tidligere interviews eller for at få et mere dybdegående indblik i enkeltstående emner.

Følgende brancheorganisationer er interviewet i forbindelse med analyseopgaven:

- Dansk Gartneri
- DI

- Håndværkerrådet
- Håndværk og Industri
- Landbrug & Fødevarer
- Teknik

Interviewformen har været af eksplorativ natur, dvs. med høj grad af åbne, udforskende spørgsmål. Spørgsmålene stillet til informanterne har haft følgende ordlyd:

- Hvor stort er kendskabet blandt brancheorganisationens medlemmer?
- Hvad har brancheorganisationen gjort noget for at fremme kendskabet blandt medlemmerne?
- Kunne Energistyrelsen gøre noget for at øge kendskabet til ordningen blandt medlemmerne?
- Er der opmærksomhed på grøn omstilling af procesenergi blandt medlemmerne?
- Ved hvilken tilbagebetalingstid begynder investeringer i vedvarende energiløsninger at blive interessante for virksomhederne?
- Ved hvilken energieffektivitet begynder investeringer i vedvarende energiløsninger at blive interessante for virksomhederne?
- Tager virksomhederne selv initiativ til energiinvesteringer eller skal de hjælpes på vej?
- Hjælper brancheorganisationen virksomhederne på vej og hvordan?
- Hvilken udvikling forudser brancheorganisationen i forhold til konvertering af procesenergi til vedvarende energi i fremtiden?
- Har medlemmerne været opmærksomme på VE til proces ordningen?
- I hvilken grad er virksomhedernes ønsker om konvertering blevet mødt af ordningen?
- Er der bestemte typer af virksomheder eller løsninger, som ikke støttes af ordningen, men som gerne ville det, og i givet fald hvad er barrieren?
- Er der andre støtteordninger inden for vedvarende energi, som særligt har virksomhedernes interesse?
- Har brancheorganisationen hjulpet virksomheder med konkrete ansøgninger til ordningen?
- Opleves ordningen som udfordrende eller besværlig af virksomhederne at ansøge om?
- Opleves det som udfordrende eller besværligt at få udbetaling?
- Har sagsbehandlingstiden ved Energistyrelsen været rimelig?
- Har brancheorganisationen konkrete forslag til at forbedre ansøgningsprocedure og udbetalingsprocedure, herunder materialet?
- Hvad er den primære årsag til, at virksomheder er interesserede i konverteringer af vedvarende energi og derfor potentielt vælger at søge denne eller andre ordninger?
- Hvad ser brancheorganisationen som den væsentligste effekt af ordningen?
- Har brancheorganisationen kendskab til virksomheder med særlig interesse i ordningen eller virksomheder som har fået meget ud af at få tilskud fra ordningen?

Interviewene med brancheorganisationerne har berørt et udsnit af ovenstående eller alle emner alt efter den enkelte brancheorganisationens indsigt i og muligheder for at besvare spørgsmålene.

1.2 Interviews med rådgivningsvirksomheder

Rådgivningsvirksomheder er ligeledes interviewet for at få et indledende og overordnet indblik i analyseopgavens centrale emner og fokuspunkter. Ligesom brancheorganisationerne har rådgivningsvirksomhederne bidraget med egne holdninger til og erfaringer med VE til proces tilskudsordningen samt eventuelle kunders holdninger og erfaringer.

Enkelte rådgivere er kontaktet flere gange i analyseopgavens forløb for at få uddybet tidligere interviews eller for at få et mere dybdegående indblik i enkeltstående emner.

Følgende rådgivere er interviewet i forbindelse med analyseopgaven:

- AgriNord
- Dansk Energi
- EnergiFyn

- EnergiMidt
- FocusBioEnergy
- LandboThy
- LMO
- Tikma

Rådgiverne er stillet spørgsmål i stil med dem stillet til brancheorganisationer.

1.3 Interviews med producenter og installatører af anlæg

Tre producenter og installatører af vedvarende energianlæg er interviewet med henblik på at undersøge øget omsætning og beskæftigelse i producentledet som følge af VE til proces tilskudsordningen.

Producenterne har givet input til et specifikt emne i analyseopgaven. Derfor er de pågældende virksomheder anonyme.

1.4 Interviews med tilskudsvirksomheder

35 udvalgte tilskudsvirksomheder er blevet interviewet i forbindelse med analyseopgaven om konkrete emner. Virksomhederne er udvalgt på baggrund af deres besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen til tilskudsvirksomheder, som beskrives i næste afsnit.

Tilskudsvirksomhederne er interviewet om et eller flere af følgende emner:

- Motivation for at ansøge om tilskud VE til proces tilskudsordningen
- Erfaringer med VE til proces tilskudsordningen samt ansøgnings- og udbetalingsproceduren
- Den konkrete investering og processen hvormed virksomhederne valgte VE anlæg
- Forbedret økonomi pga. VE til proces tilskudsordningen
- Viden om og fokus på vedvarende energi før og efter VE til proces tilskudsordningen
- Ændret beskæftigelse eller eksistensgrundlag pga. VE til proces tilskudsordningen
- VE til proces tilskudsordningen' påvirkning af virksomhedernes beslutning om at investere i vedvarende energi

Et udsnit af mindre og større virksomheder inden for forskellige brancher er interviewet i forbindelse med analyseopgaven. Tilskudsvirksomhederne har givet input til et eller flere specifikke emner i analyseopgaven. Derfor er de pågældende virksomheder anonyme.

1.5 Spørgeskemaundersøgelse med tilskudsvirksomheder

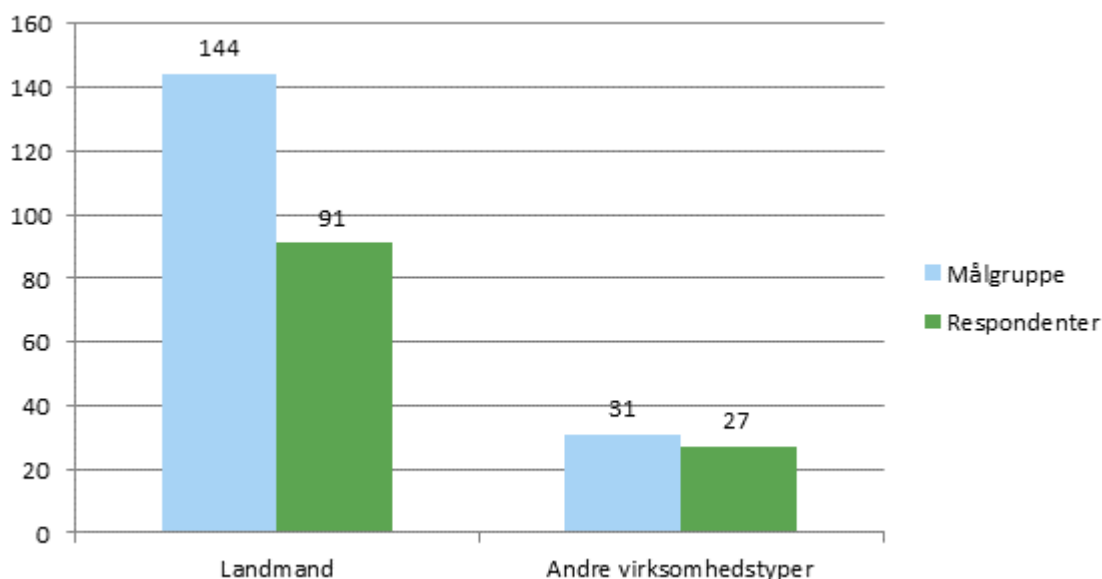
Energistyrelsen har stillet 175 e-mail adresser på tilskudsvirksomheder til rådighed til analyseopgaven. Størstedelen af virksomheder har afsluttet deres projekt, dvs. tilskudsprojektet er gennemført og udbetalingen er gennemført. Et mindre antal har igangværende projekter, hvor der er givet tilsagn.

Virksomhederne fik tilsendt et elektroniske spørgeskema med invitation til at deltage. Spørgsmålene kan ses i bilag 2. Der blev udsendt elektroniske påmindelser om undersøgelsen og nogle virksomheder blev kontaktet telefoniske for at sikre den ønskede spredning blandt respondenter. Ud af de 175 kontaktede virksomheder deltog 118 i undersøgelsen. Dette er en svarprocent på 67,4 pct. Med 118 besvarelser og en samlet population på ca. 400, som er det antal tilsagn, der er givet, er der en statistisk usikkerhed omkring besvarelserne på ca. 8 pct., hvilket Rambøll anser som en mindre usikkerhedsgrad.

Tilskudsvirksomhedernes karakteristika gennemgås i det følgende. Først vises virksomhedstypen for de kontaktede virksomheder (målgruppen) samt for deltagende virksomheder (respondenter).

Figur 17: Kontaktede tilskudsvirksomheder og respondenter fordelt på virksomhedstype

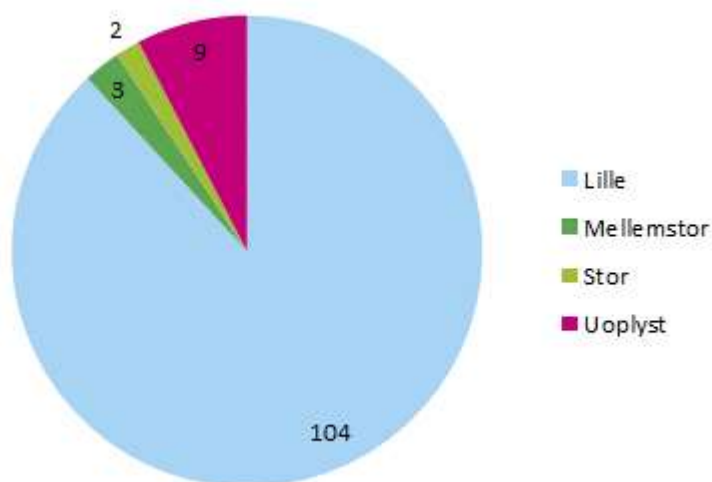
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Landbrugsvirksomhederne udgør langt størstedelen af virksomhederne i målgruppen. Gennem målrettet kontakt til andre virksomhedstyper, som er industri- og handelsvirksomheder, er der dog opnået en relativ større svarprocent blandt andre virksomhedstyper.

Virksomhederne i målgruppen afspejler nogenlunde hele populationen af tilskudsvirksomheder. Populationens karakteristika er opgjort af Energistyrelsen på baggrund af virksomhedernes udfyldelse af ansøgningsmaterialet. Ca. 86 pct. af de indkomne ansøgninger på evalueringstidspunktet, dvs. midt marts 2015, er fra landbrug. Dermed er landbrug en smule underrepræsenteret i stikprøven, mens de er mere underrepræsenteret i respondentgruppen. Dette var dog fortsætteligt, da man særligt ønskede at forøge antallet af respondenter i gruppen andre virksomhedstyper for at opnå et tilstrækkeligt datagrundlag om disse virksomheder.

De kontaktede virksomheder er primært mindre virksomheder med under 50 ansatte, hvilket fremgår af næste figur.

Figur 18: Respondenter fordelt på virksomhedsstørrelse

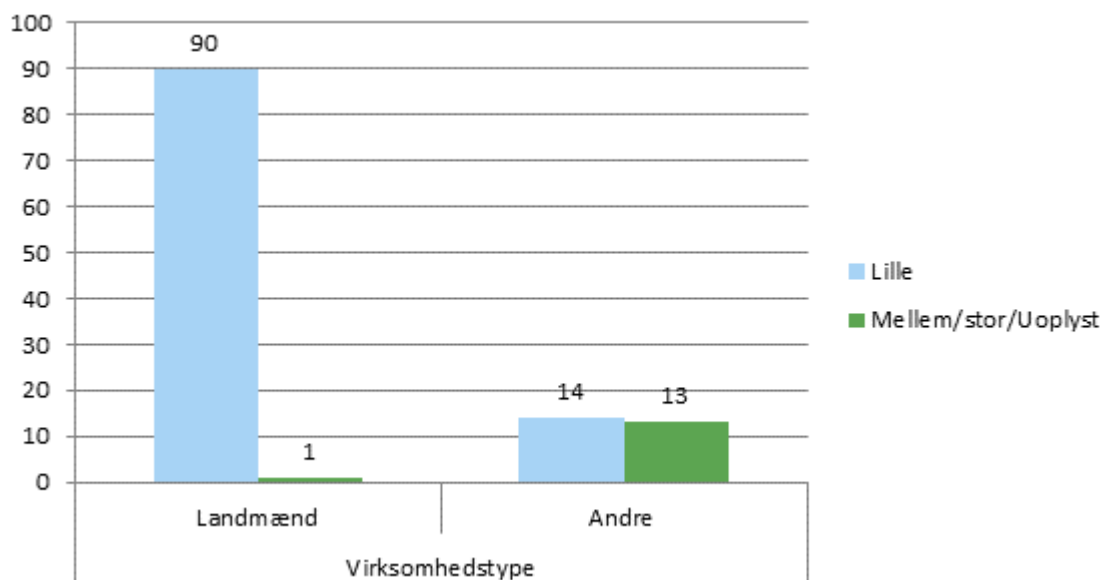
Noter: Lille: op til 49 ansatte. Mellemløst: 50-249 ansatte. Stor: 250+ ansatte

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Dette billede stemmer overens med hele populationen af tilskudsvirksomheder. Det er opgjort af Energistyrelsen, at 92 pct. af de modtagne ansøgninger kommer fra små virksomheder.

Et væsentligt anderledes billede i forhold til virksomhedernes størrelse ses dog, såfremt virksomhederne opdeles på virksomhedstype, jf. næste figur.

Figur 19: Respondenter fordelt på virksomhedsstørrelse og virksomhedstype

Noter: Lille: op til 49 ansatte. Mellemstor: 50-249 ansatte. Stor: 250+ ansatte

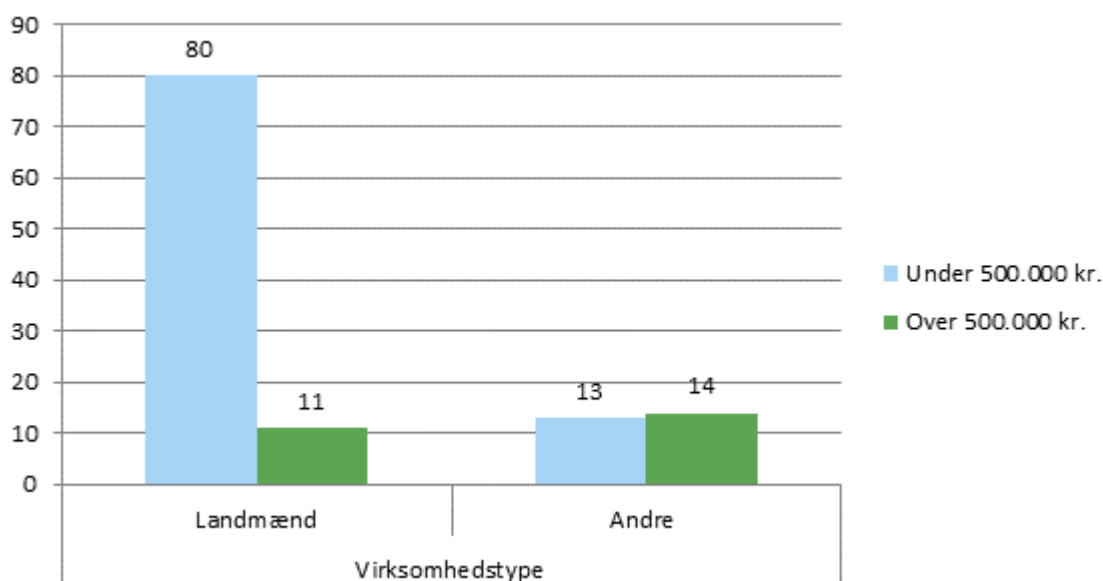
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

Landbrugsvirksomhederne udgør langt størsteparten af de små virksomheder med under 50 ansatte. Blandt de andre virksomhedstyper ses en væsentlig anden fordeling mellem virksomhedernes størrelse.

Energistyrelsen har ikke i deres beskrivelse af tilskudsvirksomhederne opdelt virksomhederne på såvel størrelse og virksomhedstype. Billedet, som ses i ovenstående figur, understøttes dog af interviewede brancheorganisationer, som har oplyst, at de små industrivirksomheder, og særligt de helt små med under 10 ansatte, formentlig ikke er særligt opmærksomme på VE til proces tilskudsordningen.

Sidst vises respondenternes fordeling i forhold til størrelsen af modtaget tilsagn.

Figur 20: Respondenter fordelt på størrelsen af modtaget tilsagn og virksomhedstype

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt tilskudsvirksomheder, marts og april 2015

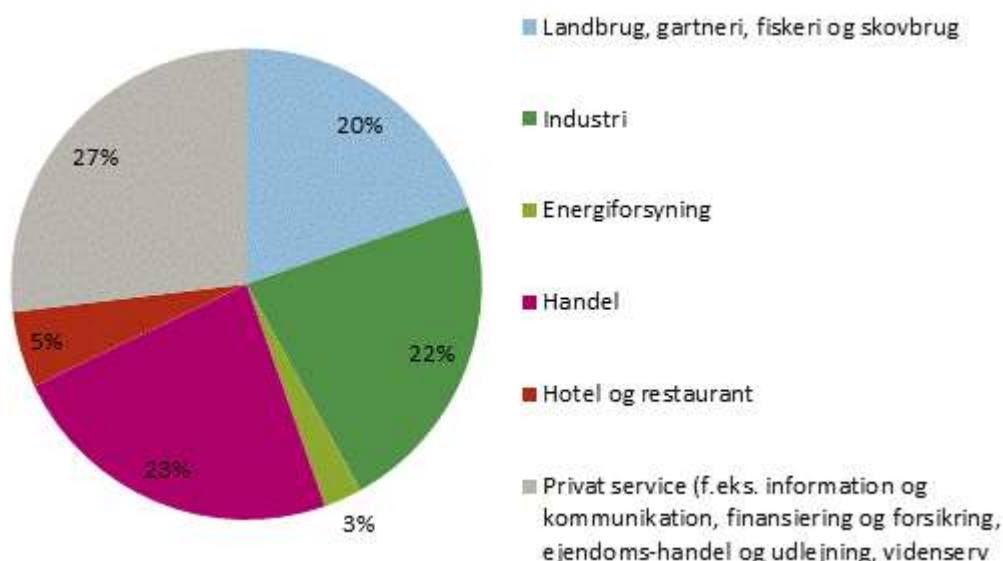
Det ses, at langt de fleste af respondenterne har gennemført mindre projekter med en tilsagnssum på under 500.000 kr. Igen ses det, at fordelingen er væsentlig anderledes mellem landbrugsvirksomheder og andre virksomhedstyper. Dette afspejler formentlig, at mindre virksomheder gennemfører mindre projekter, mens større virksomheder gennemfører store projekter. Dette udledes af en sammenligning af Figur 19 og Figur 20.

1.6 Spørgeskemaundersøgelse med et udsnit af dansk erhvervsliv

Et udsnit af dansk erhvervsliv i udvalgte brancher er ligeledes kontaktet i forbindelse med analyseopgaven. Der er indhentet 305 besvarelser fra virksomheder gennem en elektronisk spørgeskemaundersøgelse. Den tilsvarende statistiske usikkerhed er ca. 6 pct. Undersøgelsen er udført af Rambølls underleverandør Userneeds.

Virksomhedernes karakteristika gennemgås nedenfor. Virksomhederne fordeler sig på følgende brancher.

Figur 21: Respondenter fordelt på brancher

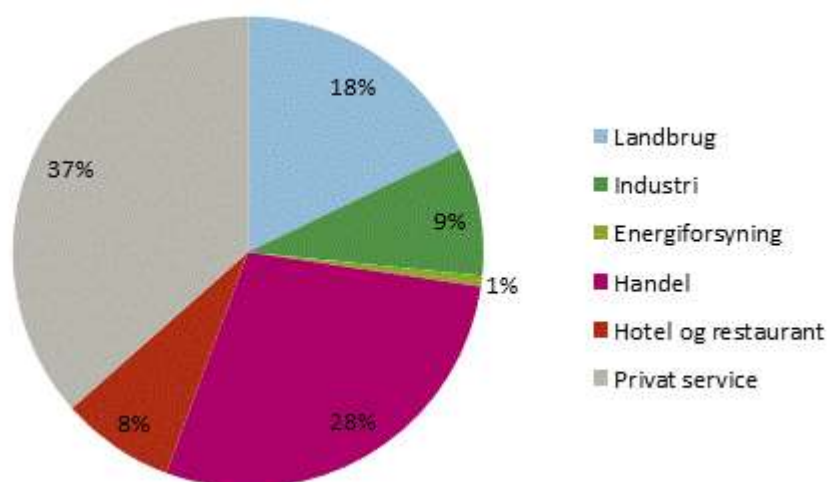
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

Flest respondenter tilhører branchen privat service (27 pct.), herefter handel (23 pct.), industri (22 pct.) og landbrug mm. (20 pct.). Der er væsentligt færre i brancherne hotel og restaurant (5 pct.) samt energiforsyning (3 pct.).

I analysen slås brancherne industri og energiforsyning sammen, mens brancherne handel samt hotel og restaurant slås sammen for at tage højde for et lavt antal respondenter fra brancherne energiforsyning samt hotel og restaurant.

Fordelingen af respondenter efter brancher stemmer nogenlunde overens med fordelingen af danske virksomheder på brancherne, hvilket ses i figuren nedenfor.

Figur 22: Danske virksomheder fordelt på brancher (2012)

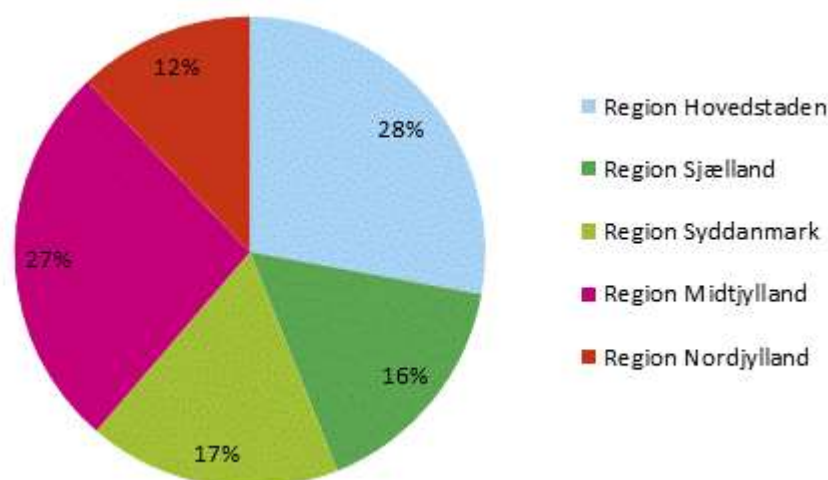

Kilde: Danmarks Statistik, Arbejdssteder efter tid, størrelse, branche og område

I dansk erhvervsliv generelt er der en smule flere virksomheder inden for brancherne privat service, handel samt hotel og restaurant, end der er blandt respondenterne.

Nedenfor vises respondenternes fordeling på regioner.

Figur 23: Respondenter fordelt på regioner

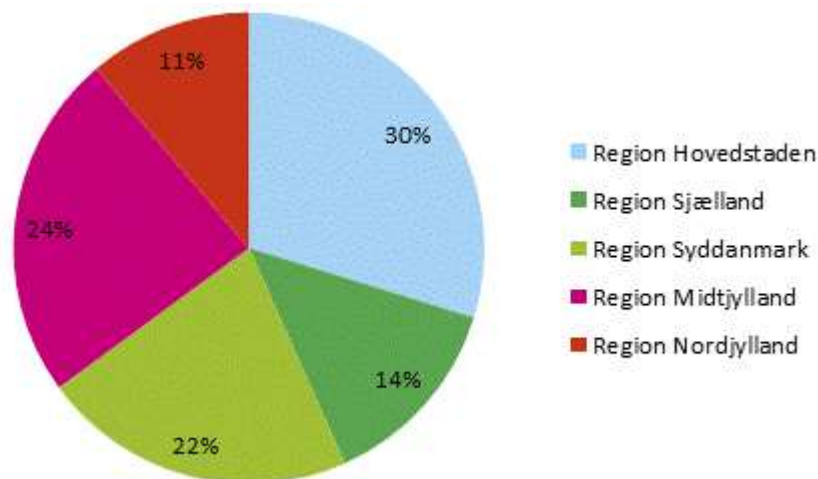

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

Flest virksomheder er beliggende i Region Hovedstaden og i Region Midtjylland. Herefter en næsten ligelig fordeling på de øvrige regioner. Fordelingen blandt respondenterne afspejler fint for-

delingen af virksomheder inden for de udvalgte brancher generelt i Danmark, hvilket ses i næste figur.

Figur 24: Danske virksomheder fordelt på regioner (2012)

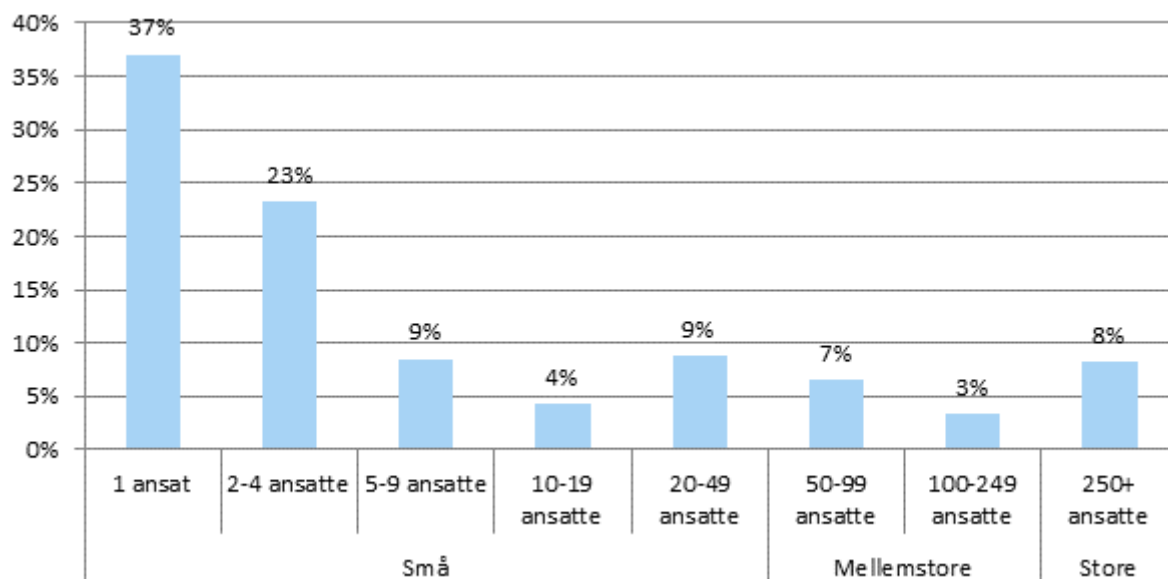

Kilde: Danmarks Statistik, Arbejdssteder efter tid, størrelse, branche og område

I dansk erhvervsliv generelt er der en smule flere virksomheder inden for brancherne privat service, handel samt hotel og restaurant, end der er blandt respondenterne.

Sidst vises respondenternes fordeling på virksomhedsstørrelse.

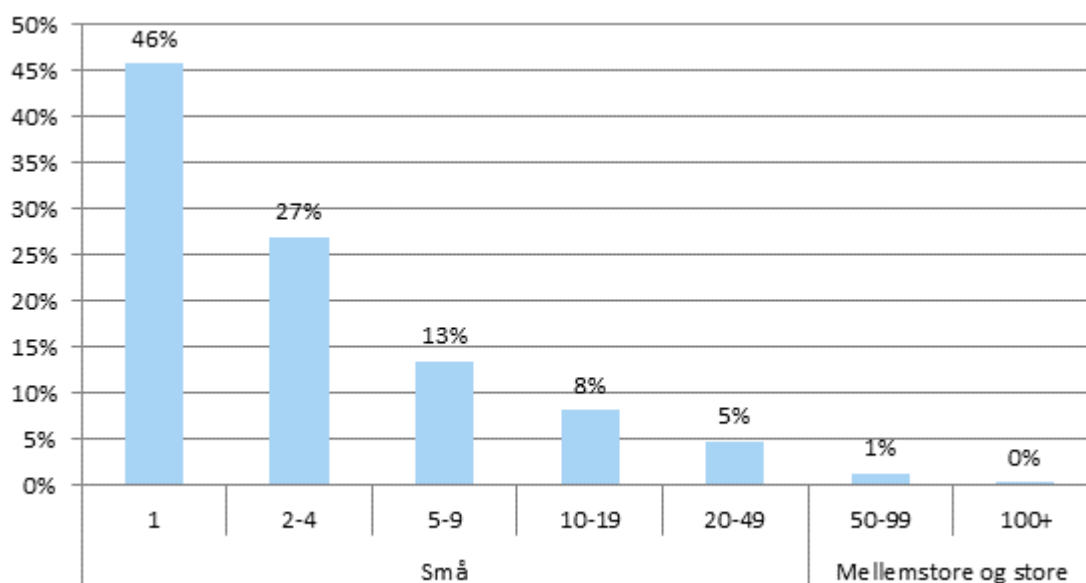
Figur 25: Respondenter fordelt på størrelse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv, marts og april 2015

EU's definition på små, mellemstore og store virksomheder vises i figuren. Flest virksomheder er dog helt små virksomheder med under 10 ansatte. Derfor anvendes en ekstra kategori i analysen, nemlig mikro virksomheder med under 10 ansatte.

En lignende fordeling på virksomhedsstørrelse ses blandt det danske erhvervsliv jf. nedenstående figur.

Figur 26: Danske virksomheder fordelt på antal ansatte (2012)

Kilde: Danmarks Statistik, Arbejdssteder efter tid, størrelse, branche og område

Ved sammenligning af figurerne ses det faktisk, at de relativt større virksomheder er overrepræsenteret blandt respondenterne, mens de mindre er en smule underrepræsenteret. Dette er sikret ud fra et ønske om at få et fornuftigt antal respondenter blandt de større virksomheder. **BILAG 2**

SPØRGERAMMER TIL UNDERSØGELSER

2.1 Spørgeskemaundersøgelse med tilskudsvirksomheder – afsluttede sager

2.1.1 Formål

- At undersøge ordningens additionalitet blandt tilskudsvirksomheder
- At undersøge forekomsten af afledte effekter
- At undersøge motivation og barrierer for ansøgning

2.1.2 Målgruppe

- Små tilskudsvirksomheder med afsluttede projekter

2.1.3 Spørgeramme

Invitation til deltagelse (tekst i mail)

Kære tilskudsmodtager.

Energistyrelsen er i gang med at evaluere tilskudsordningen "VE til proces". Rambøll forestår evalueringen.

Da du har modtaget støtte fra "VE til proces"-ordningen, håber vi, at du vil bruge ca. 5 minutter på at udfylde et spørgeskema om ordningen og om den procesenergikonvertering, som du har fået støtte til. Dine svar vil være 100 pct. anonyme i undersøgelsen.

Klik på nedenstående link for at komme videre til undersøgelsen.

Mange tak på forhånd.

Introttekst (tekst på startside for spørgeskemaet)

Evaluering af "VE til proces"

Spørgeskemaundersøgelsen udføres som en del af evalueringen af "VE til proces". Ordningen har været i kraft i ca. 1,5 år. Evalueringen skal bruges til at indsamle erfaringer om ordningen og til at vurdere behovet for en eventuel justering af ordningen.

Svar gemmes, hvis du lukker besvarelsen ned undervejs. Du kan derfor vende tilbage til den senere, hvis du ikke får den færdiggjort i første omgang.

Hvis du får brug for hjælp til besvarelsen er du velkommen til at kontakte Rambølls medarbejder XXX.

Energistyrelsen og Rambøll takker dig for dit input.

1. Hvorfor valgte din virksomhed at søge om tilskud fra "VE til proces"-ordningen? (vælg de væsentligste årsager – op til 3 stk.)
  - a. Min virksomhed skulle alligevel foretage en konvertering af procesenergi, som er støtteberettiget under "VE til proces".
  - b. Min virksomhed skulle alligevel renovere eller udskifte et procesenergianlæg, som er støtte berettiget under "VE til proces".
  - c. Min virksomhed blev kontaktet med et godt tilbud af en rådgiver om at hjælpe med ansøgningen.
  - d. Min virksomhed havde adgang til billigt brændsel, som kunne bruges i et VE-anlæg.
  - e. Min virksomhed havde kun mulighed for at skaffe likviditet til en del af investeringen, og tilskud fra "VE til proces" muliggjorde derfor konverteringen.
  - f. Med tilskud fra "VE til proces" kunne min virksomhed få råd til en bedre/ mere avanceret energiteknologi.
  - g. Det ville styrke virksomhedens image og konkurrenceevne at bruge vedvarende energi.
  - h. Det er godt for klimaet og miljøet at konvertere til vedvarende energi.
  - i. Virksomhedens driftsøkonomi kunne forbedres gennem en konvertering.
  - j. Andet, beskriv venligst [åben svarmulighed]
2. Hvor sandsynligt er det, at din virksomhed havde gennemført **samme investering i energikonvertering (og effektivisering)** uden støttetilskud fra "VE til proces"?
  - a. Meget usandsynligt
  - b. Usandsynligt
  - c. Hverken usandsynligt eller sandsynligt
  - d. Sandsynligt
  - e. Meget sandsynligt
  - f. Ved ikke
3. Hvor enig er du i følgende udsagn om den **energikonvertering (og effektivisering)** som din virksomhed har gennemført med støttetilskud fra "VE til proces"?
  - a. Det nye anlæg svarer i store træk til mine ønsker og forventninger: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - b. Det nye anlæg har en bedre energieffektivitet end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
  - c. Det nye anlæg er mere automatiseret end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - d. Det nye anlæg passer teknologisk bedre til produktionen end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
  - e. Det nye anlæg forurener mindre end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - f. Det nye anlæg kræver mindre vedligeholdelse end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke

- g. Brændsel til det nye anlæg er billigere end til det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - h. Det nye anlæg er "state-of-the-art" i forhold til andre løsninger: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
4. Hvilken tilbagebetalingstid vil din virksomhed acceptere for investeringer i vedvarende energiløsninger (inkl. tilskud)?
- a. Valg mellem 1 og 10 år - hele og halve
  - b. Ved ikke
5. Har energikonverteringen og eventuelle energieffektiviseringer bidraget til følgende effekter for virksomheden?
- a. Forbedret bundlinje: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
  - b. Forbedret image: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
  - c. Forbedret konkurrenceevne: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
  - d. Øget beskæftigelse i virksomheden: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
6. Har virksomheden oplevet andre effekter af konverteringen og eventuelle effektiviseringer, positive eller negative?
- a. Ja
  - b. Nej

Hvis ja

7. Beskriv hvilke effekter virksomheden har oplevet? [åbent]
8. Brugte du en ekstern rådgiver til:
- a. Ansøgning: Ja, nej, ved ikke.
  - b. Udbetaling: Ja, nej, ved ikke.

Hvis ja til a og/ eller b:

9. Hvad beløb konsulentonoraret sig til (ekskl. moms)?
- a. Under 10.000 kr.
  - b. Mellem 10.000 og 20.000 kr.
  - c. Mellem 20.000 og 30.000 kr.
  - d. Mellem 30.000 og 40.000 kr.
  - e. Mellem 50.000 og 60.000 kr.
  - f. Mellem 60.000 og 70.000 kr.
  - g. Mellem 70.000 og 80.000 kr.
  - h. Mellem 80.000 og 90.000 kr.
  - i. Mellem 90.000 og 100.000 kr.
  - j. Over 100.000 kr.
  - k. Ved ikke
10. Hvor enig er du i følgende udsagn om **ansøgningsprocessen**?
- a. Processen var kompliceret og svær at overskue for mig alene: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - b. Processen krævede meget tid og mange ressourcer: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
  - c. Sagsbehandlingen ved Energistyrelsen var hurtig og effektiv: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke

- d. Den relevante dokumentation var nem at tilvejebringe: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
- e. Processen blev hjulpet på vej af vejledning fra Energistyrelsen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
- f. Det var nemt at finde information om processen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke

11. Hvor enig er du i følgende udsagn om **udbetalingsprocessen**?

- a. Processen var kompliceret og svær at overskue for mig alene: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
- b. Processen krævede meget tid og mange ressourcer: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
- c. Sagsbehandlingen ved Energistyrelsen var hurtig og effektiv: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
- d. Den relevante dokumentation var nem at tilvejebringe: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
- e. Processen blev hjulpet på vej af vejledning fra Energistyrelsen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
- f. Det var nemt at finde information om processen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke

12. Må vi kontakte dig på et senere tidspunkt, hvis vi får behov for en uddybning af dine besvarelser?

- a. Ja
- b. Nej

Afslutning (tekst på sidste side af spørgeskemaet)

Du har nu færdiggjort spørgeskemaundersøgelsen. Tak for dit input og din tid.

Du lukker spørgeskemaet ned ved at trykke på knappen "afslut".

Mail til opfølgning (til respondenter som endnu ikke har besvaret)

Kære tilskudsmodtager.

I sidste uge modtog du et spørgeskema om evaluering af Energistyrelsens tilskudsordning "VE til proces". Rambøll forestår evalueringen.

Vi kan se, at du enten ikke har påbegyndt eller færdiggjort din besvarelse.

Af hensyn til undersøgelsen håber vi, at du vil bruge ca. 5 minutter på at udfylde spørgeskemaet om ordningen og om den procesenergikonvertering, som du har fået støtte til. Dine svar vil være 100 pct. anonyme i undersøgelsen.

Klik på nedenstående link for at komme videre til undersøgelsen.

Mange tak på forhånd.

2.2 Spørgeskemaundersøgelse med tilskudsvirksomheder – ikke afsluttede sager

2.2.1 Formål

- At undersøge ordningens additionalitet blandt tilskudsvirksomheder
- At undersøge forekomsten af afledte effekter
- At undersøge motivation og barrierer for ansøgning

2.2.2 Målgruppe

- Små tilskudsvirksomheder med afsluttede projekter

2.2.3 Spørgeramme

Invitation til deltagelse (tekst i mail)

Kære tilskudsmodtager.

Energistyrelsen er i gang med at evaluere tilskudsordningen "VE til proces". Rambøll forestår evalueringen.

Da du har modtaget støtte fra "VE til proces"-ordningen, håber vi, at du vil bruge ca. 5 minutter på at udfylde et spørgeskema om ordningen og om den procesenergikonvertering, som du har fået støtte til. Dine svar vil være 100 pct. anonyme i undersøgelsen.

Klik på nedenstående link for at komme videre til undersøgelsen.

Mange tak på forhånd.

Introttekst (tekst på startside for spørgeskemaet)

Evaluering af "VE til proces"

Spørgeskemaundersøgelsen udføres som en del af evalueringen af "VE til proces". Ordningen har været i kraft i ca. 1,5 år. Evalueringen skal bruges til at indsamle erfaringer om ordningen og til at vurdere behovet for en eventuel justering af ordningen.

Svar gemmes, hvis du lukker besvarelsen ned undervejs. Du kan derfor vende tilbage til den senere, hvis du ikke får den færdiggjort i første omgang.

Hvis du får brug for hjælp til besvarelsen er du velkommen til at kontakte Rambølls medarbejder XXX.

Energistyrelsen og Rambøll takker dig for dit input.

1. Hvorfor valgte din virksomhed at søge om tilskud fra "VE til proces"-ordningen? (vælg de væsentligste årsager – op til 3 stk.)
  - a. Min virksomhed skulle alligevel foretage en konvertering af procesenergi, som er støtteberettiget under "VE til proces".
  - b. Min virksomhed skulle alligevel renovere eller udskifte et procesenergianlæg, som er støtteberettiget under "VE til proces".
  - c. Min virksomhed blev kontaktet med et godt tilbud af en rådgiver om at hjælpe med ansøgningen.
  - d. Min virksomhed havde adgang til billigt brændsel, som kunne bruges i et VE-anlæg.
  - e. Min virksomhed havde kun mulighed for at skaffe likviditet til en del af investeringen, og tilskud fra "VE til proces" muliggjorde derfor konverteringen.
  - f. Med tilskud fra "VE til proces" kunne min virksomhed få råd til en bedre/ mere avanceret energiteknologi.

- g. Det ville styrke virksomhedens image og konkurrenceevne at bruge vedvarende energi.
  - h. Det er godt for klimaet og miljøet at konvertere til vedvarende energi.
  - i. Virksomhedens driftsøkonomi kunne forbedres gennem en konvertering.
  - j. Andet, beskriv venligst [åben svarmulighed]
2. Hvor sandsynligt er det, at din virksomhed havde gennemført **samme investering i energikonvertering (og effektivisering)** uden støttetilskud fra "VE til proces"?
- a. Meget usandsynligt
  - b. Usandsynligt
  - c. Hverken usandsynligt eller sandsynligt
  - d. Sandsynligt
  - e. Meget sandsynligt
  - f. Ved ikke
3. Hvor enig er du i følgende udsagn om den **energikonvertering (og effektivisering)** som din virksomhed har gennemført med støttetilskud fra "VE til proces"?
- a. Det nye anlæg svarer i store træk til mine ønsker og forventninger: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - b. Det nye anlæg har en bedre energieffektivitet end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
  - c. Det nye anlæg er mere automatiseret end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - d. Det nye anlæg passer teknologisk bedre til produktionen end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
  - e. Det nye anlæg forurener mindre end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - f. Det nye anlæg kræver mindre vedligeholdelse end det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - g. Brændsel til det nye anlæg er billigere end til det gamle anlæg: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - h. Det nye anlæg er "state-of-the-art" i forhold til andre løsninger: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
4. Hvilken tilbagebetalingstid vil din virksomhed acceptere for investeringer i vedvarende energiløsninger (inkl. tilskud)?
- a. Valg mellem 1 og 10 år - hele og halve
  - b. Ved ikke
5. Har energikonverteringen og eventuelle energieffektiviseringer bidraget til følgende effekter for virksomheden?
- a. Forbedret bundlinje: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
  - b. Forbedret image: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
  - c. Forbedret konkurrenceevne: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
  - d. Øget beskæftigelse i virksomheden: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke.
6. Har virksomheden oplevet andre effekter af konverteringen og eventuelle effektiviseringer, positive eller negative?
- a. Ja
  - b. Nej

Hvis ja

7. Beskriv hvilke effekter virksomheden har oplevet? [åbent]
8. Brugte du en ekstern rådgiver til:
  - a. Ansøgning: Ja, nej, ved ikke.
  - b. Udbetaling: Ja, nej, ved ikke.

Hvis ja til a og/ eller b:

9. Hvad beløb konsulentonoraret sig til (ekskl. moms)?
  - a. Under 10.000 kr.
  - b. Mellem 10.000 og 20.000 kr.
  - c. Mellem 20.000 og 30.000 kr.
  - d. Mellem 30.000 og 40.000 kr.
  - e. Mellem 50.000 og 60.000 kr.
  - f. Mellem 60.000 og 70.000 kr.
  - g. Mellem 70.000 og 80.000 kr.
  - h. Mellem 80.000 og 90.000 kr.
  - i. Mellem 90.000 og 100.000 kr.
  - j. Over 100.000 kr.
  - k. Ved ikke
10. Hvor enig er du i følgende udsagn om **ansøgningsprocessen**?
  - a. Processen var kompliceret og svær at overskue for mig alene: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - b. Processen krævede meget tid og mange ressourcer: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
  - c. Sagsbehandlingen ved Energistyrelsen var hurtig og effektiv: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - d. Den relevante dokumentation var nem at tilvejebringe: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - e. Processen blev hjulpet på vej af vejledning fra Energistyrelsen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - f. Det var nemt at finde information om processen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
11. Hvor enig er du i følgende udsagn om **udbetalingsprocessen**?
  - a. Processen var kompliceret og svær at overskue for mig alene: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - b. Processen krævede meget tid og mange ressourcer: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget enig, ved ikke
  - c. Sagsbehandlingen ved Energistyrelsen var hurtig og effektiv: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - d. Den relevante dokumentation var nem at tilvejebringe: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - e. Processen blev hjulpet på vej af vejledning fra Energistyrelsen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
  - f. Det var nemt at finde information om processen: Meget enig, enig, hverken/ eller, uenig, meget uenig, ved ikke
12. Må vi kontakte dig på et senere tidspunkt, hvis vi får behov for en uddybning af dine besvarelser?
  - a. Ja
  - b. Nej

Afslutning (tekst på sidste side af spørgeskemaet)

Du har nu færdiggjort spørgeskemaundersøgelsen. Tak for dit input og din tid.

Du lukker spørgeskemaet ned ved at trykke på knappen "afslut".

Mail til opfølgning (til respondenter som endnu ikke har besvaret)

Kære tilskudsmodtager.

I sidste uge modtog du et spørgeskema om evaluering af Energistyrelsens tilskudsordning "VE til proces". Rambøll forestår evalueringen.

Vi kan se, at du enten ikke har påbegyndt eller færdiggjort din besvarelse.

Af hensyn til undersøgelsen håber vi, at du vil bruge ca. 5 minutter på at udfylde spørgeskemaet om ordningen og om den procesenergikonvertering, som du har fået støtte til. Dine svar vil være 100 pct. anonyme i undersøgelsen.

Klik på nedenstående link for at komme videre til undersøgelsen.

Mange tak på forhånd.

2.3 Spørgeskemaundersøgelse blandt et udsnit af dansk erhvervsliv

2.3.1 Formål

- At undersøge virksomheders kendskab til "VE til proces"-ordningen.
- I det omfang virksomhederne kender ordningen, at undersøge motivation og barrierer for ansøgning
- I det omfang virksomhederne ikke kender ordningen, at undersøge ordningens relevans blandt de adspurgte virksomheder

2.3.2 Målgruppe

- Virksomhedsrepræsentanter med helt eller delvist produktionsansvar inden for brancherne:
  - Landbrug, gartneri, fiskeri og skovbrug
  - Industri
  - Energiforsyning
  - Handel
  - Hotel og restaurant
  - Privat service (f.eks. information og kommunikation, finansiering og forsikring, ejendomshandel og udlejning, vidensservice, rejsebureauer, rengøring og anden operationel service)

2.3.3 Spørgeramme

[Spm. Type: Single]

1. Screenings spørgsmål: Hvilken branche tilhører din virksomhed primært?

- a. Landbrug, gartneri, fiskeri og skovbrug
- b. Råstofindvinding
- c. Industri
- d. Energiforsyning
- e. Vandforsyning og renovation
- f. Bygge og anlæg
- g. Handel
- h. Transport
- i. Hotel og restaurant
- j. Privat service (f.eks. information og kommunikation, finansiering og forsikring, ejendomshandel og udlejning, vidensservice, rejsebureauer, rengøring og anden operationel service)
- k. Offentlig administration og service (f.eks. undervisning og sundhed)
- l. Kultur, fritid og anden service
- m. Ønsker ikke at svare

Kun virksomheder, som svarer a, c, d, g, i, j og m stilles næste spørgsmål.

[Spm. Type: Single]

[Condition: Q1 = a, c, d, g, i, j og m]

2. Screenings spørgsmål: Har du helt eller delvist ansvar for virksomhedens produktion?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Ved ikke

Kun virksomheder, som svarer a indgår som respondenter i spørgeskemaundersøgelsen.

Introduktion

[Spm. Type: no question]

Fra og med d. 1. august 2013 har danske virksomheder haft mulighed for at søge Energistyrelsen om tilskud til omlægning af deres procesenergi fra fossilt til vedvarende energi (VE). Procesenergi er el eller varme, som indgår i virksomhedens produktion. Tilskudsstøtteordningen hedder "VE til proces".

3. Har du hørt om eller kender nærmere til "VE til proces"-ordningen?
- Ja - jeg kender ordningen godt
  - Ja - jeg kender til ordningen i et vist omfang
  - Ja - jeg har hørt om ordningen før, men kender ikke som sådan til den
  - Nej - jeg har ikke hørt om ordningen før

Alt efter besvarelse, deles virksomhederne ud ad to spor - et "ja"-spor (svar: a, b eller c) og et "nej-spor" (svar: d).

[Spm. Type: multiple]

[Condition: Q3 = 1, 2 eller 3]

4. Hvor stammer dit kendskab til "VE til proces"-ordningen fra? (sæt gerne flere kryds)
- Min branche/ medlemsorganisation, navngiv venligst [åben svarmulighed]
  - Informationsmøde afholdt af Energistyrelsen
  - Energistyrelsens hjemmeside eller nyhedsbrev
  - Danmarks Statistiks Industritælling - udført i 2013
  - Håndværkerådets spørgeskemaundersøgelse om "VE til proces" - udført i 2014
  - En kollega, bekendt eller lignende
  - En rådgiver/virksomheder kontaktede mig og fortalte om ordningen
  - Andet, beskriv venligst [åben svarmulighed]
  - Ved ikke

[Spm. Type: Single]

[Condition: Q3 = 1, 2 eller 3]

5. Har din virksomhed ansøgt om tilskud fra "VE til proces"-ordningen?
- Ja
  - Nej
  - Ved ikke

[Spm. Type: multiple, min = 1 og max = 3]

[Condition: Q3 = 1, 2 eller 3 **og** Q5 = Ja]

6. Hvorfor valgte din virksomhed at søge om tilskud fra "VE til proces"-ordningen? (vælg de væsentligste årsager - op til 3 stk.)
- Min virksomhed skulle alligevel foretage en konvertering af procesenergi, som er støtteberettiget under "VE til proces".
  - Min virksomhed skulle alligevel renovere eller udskifte et procesenergianlæg, som er støtte berettiget under "VE til proces".
  - Min virksomhed fik et godt tilbud af en rådgiver om at hjælpe med ansøgningen.
  - Min virksomhed havde adgang til billigt brændsel, som kunne bruges i et VE-anlæg.
  - Min virksomhed havde kun mulighed for at skaffe likviditet til en del af investeringen, og tilskud fra "VE til proces" muliggjorde derfor konverteringen.
  - Med tilskud fra "VE til proces" kunne min virksomhed få råd til en bedre/ mere avanceret energiteknologi.
  - Det styrker virksomhedens image og konkurrenceevne at bruge vedvarende energi.
  - Det er godt for klimaet og miljøet at konvertere til vedvarende energi.
  - Virksomhedens driftsøkonomi kan forbedres gennem en konvertering.
  - Andet, beskriv venligst [åben svarmulighed]
  - Ved ikke

[Spm. Type: multiple, min = 1 og max = 3]

[Condition: Q3 = 1, 2 eller 3 **og** Q5 = Nej]

7. Hvorfor valgte din virksomhed **ikke** at søge om tilskud fra "VE til proces"-ordningen? (vælg de væsentligste årsager – op til 3 stk.)
- Det virkede som en kompliceret proces at ansøge om tilskud fra "VE til proces".
  - Rådgiverbistand til ansøgningen var for dyr.
  - Min virksomhed kunne ikke afse tiden til at søge om støtte.
  - Min virksomhed ønsker ikke at konvertere vores procesenergi til vedvarende energi.
  - De lave priser på fossile brændsler bevirker, at det ikke er rentabelt at konvertere til vedvarende energi.
  - Min virksomhed valgte at søge en anden støtteordning, som passer bedre til vores ønsker om konvertering/ effektivisering.
  - Tilbagebetalingstiden på den konvertering, vi gerne ville foretage, var for lang – selv med tilskud fra "VE til proces".
  - Virksomhedens likviditet kunne ikke bære investeringen – selv med tilskud fra "VE til proces".
  - Min virksomhed er ikke støtteberettiget, uddyb venligst hvorfor virksomheden ikke er støtteberiget: [åben svarmulighed]
  - Min virksomhed valgte i stedet at modtage driftstilskud til vedvarende energianlæg, frem for anlægstilskud.
  - Andet, beskriv venligst [åben svarmulighed]
  - Ved ikke

[Spm. Type: multiple]

[Condition: Q3 = 1, 2 eller 3 **og** Q7 = 1]

8. Hvad var det ved ansøgningsprocessen, som virkede kompliceret? (sæt gerne flere kryds)
- Det var svært at udføre de nødvendige beregninger.
  - Ansøgningsregnearket var svært at overskue/ udfylde.
  - Projektbeskrivelsen var svær at overskue/ udfylde.
  - Den rette dokumentation var svær at tilvejebringe.
  - Vejledningsmaterialet var svært at forstå.
  - Det var svært at komme i kontakt med Energistyrelsen og få svar på spørgsmål.
  - Ved ikke

Til virksomheder, som svarer "nej" til spørgsmål 2 (svar: d):

[Spm. Type: no question]

[Condition: Q3 = 4]

Kort om "VE til proces"-ordningen

Hvem kan søge og hvad kan søges?

Danske virksomheder kan gennem tilskudsordningen "VE til proces" få:

- Anlægstilskud til konvertering af fossilt brændsel til procesformål til vedvarende energi
- Anlægstilskud til konvertering af fossilt brændsel til fjernvarme til procesformål
- Energieffektiviseringer i direkte tilknytning til 1 og 2.

Der kan ansøges om investeringstilskud i forbindelse med konvertering til alle former for vedvarende energi til procesformål, f.eks. biomasse, solvarme, varmepumper, vindmøller mm. Man kan ikke modtage støtte, hvis man samtidig vil modtage driftstilskud til vedvarende energianlæg (kun gældende for vind, sol og biogas)

Hvor meget kan man få i støtte?

Tilskuddets størrelse udregnes som det mindste af resultaterne fra de tre tilskudskriterier som er:

1. En procentsats af den samlede anlægssum, der varierer efter virksomhedsstørrelse. Procentsatserne er henholdsvis 45 pct., 55 og 65 pct. for små, mellemstore og store virksomheder
2. Maksimalt 23 kr. per konverteret gigajoule (GJ) over 10 år
3. Tilbagebetalingstiden inkl. tilskud skal som minimum være 2 år. Såfremt tilbagebetalingstiden er mindre end 2 år reguleres tilskuddet nedad så tilbagebetalingstiden bliver 2 år.

Hvordan søger man?

For at ansøge skal virksomheden udfylde et ansøgningsregneark og ansøgnings-skema, lave en projektbeskrivelse og vedlægge den rette dokumentation. Det er en elektronisk ansøgningsproces. Ansøgningsvejledning ligger på hjemmesiden www.ens.dk/ve-proces. Energistyrelsen står til rådighed for henvendelser om ansøgningsprocessen.

Hvis du ønsker mere information om ordningen kan du læse videre på Energistyrelsens hjemmeside. www.ens.dk/ve-proces.

[Spm. Type: Single]

[Condition: Q3 = 4]

9. Lyder "VE til proces"-ordningen som relevant for din virksomhed?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Ved ikke

[Spm. Type: multiple, min = 1 og max = 3]

[Condition: Q3 = 4 og Q9 = Ja]

10. Hvorfor lyder ordningen relevant for din virksomhed? (vælg de væsentligste årsager – op til 3 stk.)

- a. Min virksomhed skal alligevel foretage en konvertering af vores procesenergi til vedvarende energi.
- b. Min virksomhed skal alligevel renovere eller udskifte et procesenergianlæg, som er støtte berettiget under "VE til proces".
- c. Min virksomhed har kun mulighed for at skaffe likviditet til en del af en konverteringsinvestering, og tilskud fra "VE til proces" kan derfor muliggøre konvertering.
- d. Min virksomhed har adgang til billigt brændsel, som kunne bruges i et VE-anlæg.
- e. Med tilskud fra "VE til proces" kan min virksomhed få råd til en bedre/ mere avanceret energiteknologi.
- f. Det vil styrke virksomhedens image og konkurrenceevne at bruge Grøn Energi.
- g. Det er godt for klimaet og miljøet at konvertere til vedvarende energi.
- h. Virksomhedens driftsøkonomi kan forbedres gennem en konvertering.
- i. Andet, beskriv venligst [åben svarmulighed]
- j. Ved ikke

[Spm. Type: multiple, min = 1 og max = 3]

[Condition: Q3 = 4 og Q9 = Nej]

11. Hvorfor lyder ordningen **ikke** relevant for din virksomhed? (vælg de væsentligste årsager – op til 3 stk.)

- a. Min virksomhed ønsker ikke at konvertere vores procesenergi til vedvarende energi.
- b. Min virksomhed kan ikke acceptere en tilbagebetalingstid over 2 år på energiinvesteringer.
- c. Vi har ikke tradition for at søge tilskudsordninger.
- d. Vi kan ikke afse tid til at ansøge.

- e. Det lyder kompliceret at ansøge.
- f. Vi ved ikke, hvor vi kan søge hjælp om ansøgning.
- g. Virksomheden har ikke likviditet på nuværende tidspunkt til at foretage en energiinvestering.
- h. Min virksomhed er ikke støtteberettiget, uddyb venligst hvorfor virksomheden ikke vurderes at være støtteberiget: [åben svarmulighed]
- i. Min virksomhed vil hellere modtage driftstilskud til vedvarende energianlæg, som vi ikke vil fravælge til fordel for anlægstilskud.
- j. De lave priser på fossile brændsler bevirker, at det ikke er rentabelt at konvertere til vedvarende energi.
- k. Andet, beskriv venligst [åben svarmulighed]
- l. Ved ikke

[Spm. Type: Single]

12. I hvilken region er din virksomhed beliggende?

- a. Region Hovedstaden
- b. Region Sjælland
- c. Region Syddanmark
- d. Region Midtjylland
- e. Region Nordjylland

[Spm. Type: Single]

13. Hvor mange ansatte er der i din virksomhed (inkl. dig selv)?

- a. 1 ansat
- b. 2-4 ansatte
- c. 5-9 ansatte
- d. 10-19 ansatte
- e. 20-49 ansatte
- f. 50-99 ansatte
- g. 100-249 ansatte
- h. 250+ ansatte